

Raport z badań ilościowych i jakościowych

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej pod kątem usług społecznych w Gminie Dopiewo

Lokalne Badania Społeczne dla Ośrodka Pomocy
Społecznej w Dopiewie

Spis treści:

1. Wprowadzenie i metodologia	3
2. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej	10
3. Analiza danych zastanych	17
4. Analiza wyników badania ilościowego	38
5. Analiza wyników badania jakościowego z lokalnymi ekspertami	58
6. Analiza wyników badania jakościowego z odbiorcami usług społecznych...	67
7. Rekomendacje i wnioski	73

1. Wprowadzenie i metodologia

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziły badanie ilościowe i jakościowe na zlecenie Ośrodka Pomocy Społecznej w Dopiewie. Głównym celem wspomnianego przedsięwzięcia było przeprowadzenie diagnozy potencjału i potrzeb pod kątem usług społecznych w Gminie Dopiewo. Zrealizowany został cykl badawczy z zastosowaniem różnych, wzajemnie powiązanych metod i technik badawczych.

Problemy i pytania badawcze:

Głównym celem badania było rozpoznanie potrzeb mieszkańców Gminy Dopiewo i zbadanie lokalnego potencjału usługowego oraz podniesienie kompetencji kadry zamawiającego, w tym m.in:

- rodzajów usług, na które jest zapotrzebowanie,
- skali zapotrzebowania na poszczególne usługi społeczne,
- stanu zasobów w zakresie świadczenia usług społecznych m.in. przez lokalne organizacje, pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i podmioty zatrudnienia socjalnego,
- dodatkowym celem była edukacja kadry OPS (docelowo – CUS).

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej stanie się podstawą rozwoju usług społecznych w Gminie Dopiewo, określenia sposobu ich realizacji oraz możliwości zaangażowania w ten proces różnych interesariuszy: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, biznesu i – wreszcie – samych mieszkańców. Diagnoza posłuży opracowaniu Planu Wdrażania CUS i Programu Usług Społecznych, jest również będzie niezbędnym elementem dla opracowania Planu Organizowania Społeczności Lokalnej, który powinien uwzględniać wyniki rozpoznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających, uzupełniających usługi społeczne w sposób funkcjonalny. Informacje zintegrowane w raporcie wspomogą również programowanie lokalnych polityk publicznych, wyznaczając

priorytetowe kierunki interwencji. Co za tym idzie, diagnoza będzie narzędziem dla władz Gminy i innych podmiotów lokalnych, działających na rzecz zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców i skutecznego rozwiązywania problemów społecznych.

Kluczowe pytania badawcze:

- Jakie usługi społeczne są świadczone w Gminie Dopiewo (m.in. rodzaje usług, usługodawcy, miejsca świadczenia usług, infrastruktura usługowa)?
- Jakich usług społecznych brakuje?
- Jaki jest stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców w obszarze usług społecznych?
- Jakie są zasoby i potencjały mieszkańców, grup społecznych i podmiotów lokalnych?
- Jakie podmioty świadczą usługi społeczne?
- Jakie podmioty mogłyby świadczyć usługi społeczne w przyszłości?
- Jakie są istniejące i możliwe sposoby zaangażowania różnych grup mieszkańców w proces rozwiązywania wspólnych problemów?
- Jakie są oczekiwane zasady i możliwości współpracy między podmiotami publicznymi, społecznymi i komercyjnymi?
- Jaki jest poziom aktywności społecznej i partycypacji mieszkańców?
- Jakie grupy (terytorialne i/lub kategoryjne) powinny zostać objęte pracą metodą OSL (Organizowanie Społeczności Lokalnej)?
- Jakie są kluczowe problemy i wyzwania społeczne?
- Jak postrzegana jest jakość życia w Gminie?

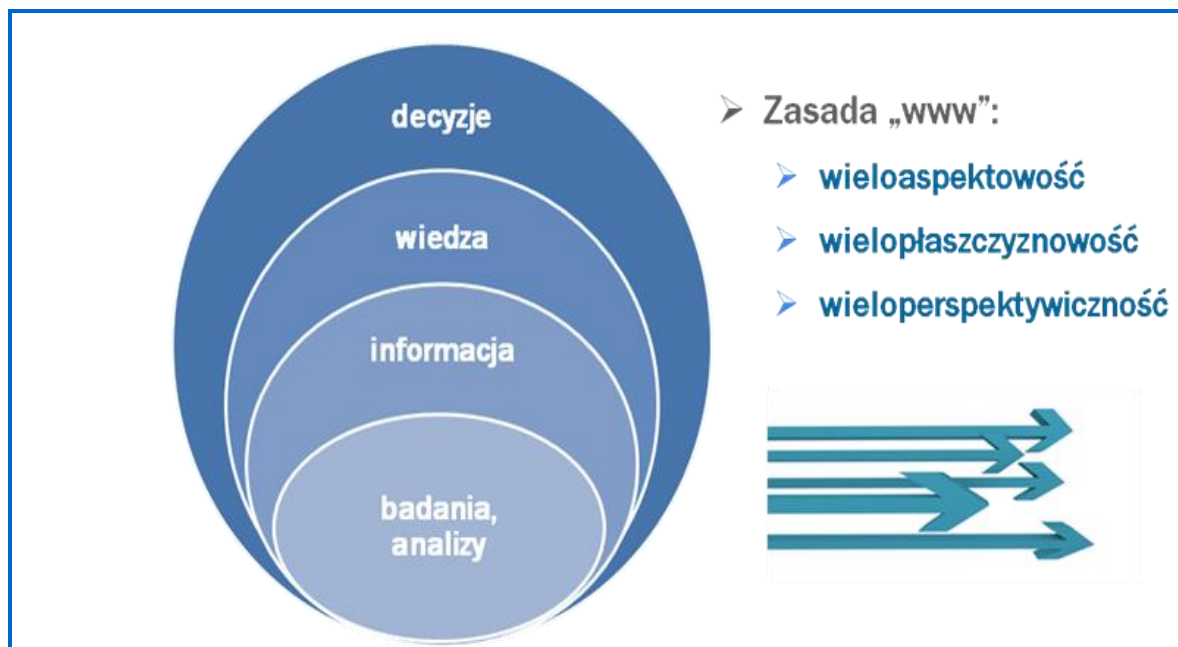
Metody, techniki i narzędzia badawcze (w tym projekty narzędzi badawczych):

Podejście metodologiczne:

W badaniu zastosowana została triangulacja metodologiczna, a więc połączenie różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych (ilościowych i jakościowych). Co istotne, triangulacja dotyczyła nie tylko kwestii związanych

z podejściem metodologicznym, ale również powiązaniem różnych źródeł danych oraz perspektyw (grup docelowych). Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy, przyczyniając się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji.

Ilustracja 1. Podejście badawcze oparte na zasadzie trzech „w”

Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy, niniejszy projekt badawczy miał charakter kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia. Badania ilościowe pozwoliły na uzyskanie danych statystycznych, przydatnych do zdiagnozowania sytuacji pod kątem sposobu świadczenia i organizacji usług społecznych w Gminie Dopiewo. Badania jakościowe dostarczyły bardziej szczegółowych informacji, które pozwoliły na uzyskanie pogłębionej wiedzy, m.in. z perspektywy lokalnych ekspertów, usługodawców, a także (różnych grup) odbiorców usług społecznych.

Ilustracja 2. Ogólny schemat procesu badawczego

Nawiązując do powyższych zagadnień, zrealizowane przedsięwzięcie objęło następujące obszary badawcze:

- kapitał społeczny, aktywność, partycypacja, włączanie mieszkańców,
- ocena jakości życia,
- ranking problemów społecznych,
- potencjały i zasoby społeczności lokalnej,
- korzystanie z usług społecznych i poziom satysfakcji,
- ocena jakości pracy dotychczasowych i potencjału usługodawców,
- zapotrzebowanie na usługi społeczne,
- określenie grup docelowych i ich potrzeb,
- kwestia odpłatności usług,
- pakiety usług i sposób ich świadczenia,
- relacje OPS/CUS z podmiotami zewnętrznymi i współpraca z usługodawcami,
- komunikacja społeczna, edukacja, upowszechnianie wiedzy.

Metody i etapy badawcze:

- Analiza danych zastanych (desk research),
- Badanie ilościowe, miks metodologiczny CATI + CAWI + PAPI, N=700,
- Badanie jakościowe:
 - ✓ warsztaty *Service Design* z wybranymi grupami odbiorców usług społecznych, N=5,
 - ✓ Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z lokalnymi ekspertami: przedstawicielami OPS, pracownikami innych instytucji, lokalnymi liderami, przedstawicielami dotychczasowych i potencjalnych wykonawców usług społecznych, N=22.

Tabela 3. Zrealizowane metody i etapy badawcze

Procedura badawcza	Sposób realizacji
Analiza danych zastanych (desk research)	Analiza dostępnych danych statystycznych oraz dokumentów strategicznych i programowych, raportów, analiz i opracowań...
Badanie ilościowe: CATI, CAWI	N=700
Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI)	22 IDI (lokalni eksperci)
Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI)/Service Design	N=5 (wybrane grupy odbiorców usług społecznych): - seniorzy - osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny - rodziny z dziećmi - dzieci i młodzież - sołtysi
Konsultacje społeczne	

W ramach niniejszego cyklu zrealizowane zostały następujące etapy badawcze:

Analiza danych zastanych (desk research):

Analiza danych zastanych (desk research) jest metodą, która została zastosowana w początkowej fazie procesu i posłuży m.in. integracji oraz syntezie dostępnych informacji, związanych z przedmiotem badań. W tym celu skorzystano z dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów z badań, analiz i innych podobnych opracowań, a także informacji zamieszczonych na stronach internetowych miasta oraz w portalach społecznościowych. Tę część analizy należy potraktować jako etap przygotowawczy, który dostarczył tzw. tła badawczego, przyczyniając się do skonstruowania optymalnych narzędzi badawczych. Ponadto zebrane zostały informacje na temat infrastruktury społecznej miasta, w tym usługodawców oraz świadczonych usług społecznych.

Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne (CATI)/Komputerowo Wspomagane Wywiady Internetowe (CAWI) z możliwością zbierania ankiet w lokalnych instytucjach w formie papierowej (PAPI):

Komputerowo Wspomagany Wywiad Telefoniczny (CATI) jest jedną z najczęściej stosowanych technik badań ilościowych. Polega ona na przeprowadzeniu przez ankietera telefonicznej rozmowy według standaryzowanego kwestionariusza. Przed rozpoczęciem realizacji przygotowywany jest skrypt (elektroniczna wersja narzędzia). Ankieterzy odczytują kolejne pytania z ekranu komputera, a następnie zapisują treść udzielanych przez respondentów odpowiedzi w formie elektronicznej. Wyniki są rejestrowane w systemie, który pozwala na wygenerowanie końcowego zbioru (bazy) danych, a następnie przeprowadzenie procedur obliczeniowych.

Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy (CAWI) polega na samodzielnym wypełnieniu kwestionariusza przez respondentów w formie elektronicznej. Badani otrzymują link wraz z zaproszeniem do udziału w ankiecie. Wyniki są zapisywane

w systemie, na serwerze wykonawcy. Dodatkowo część ankiet zbierano w formie papierowej (w lokalnych instytucjach i podmiotach).

Zrealizowane zostało badanie na losowo-kwotowej próbie 700 mieszkańców Gminy Dopiewo, odzwierciedlającej strukturę badanej populacji ze względu na wiek i płeć. Wyniki ww. pomiarów (uzyskane z wykorzystaniem różnych technik badawczych: telefonicznej, internetowej i papierowej) zostały zagregowane do jednej bazy danych, a następnie przeprowadzono stosowne procedury obliczeniowe. Przeprowadzona została procedura ważenia danych, a więc wyrównania proporcji kluczowych parametrów zrealizowanej próby w taki sposób, aby odzwierciedlały one strukturę badanej populacji (ze względu na płeć, wiek i miejsce zamieszkania). Uzyskane rezultaty były analizowane m.in. ze względu na takie zmienne, jak np. okres zamieszkiwania w Gminie, podejmowanie różnych form aktywności społecznej, ocena jakości życia, a także miejsce zamieszkania (sołectwo), wykształcenie, czy sytuacja zawodowa. Przeprowadzone zostały analizy statystyczne, przy czym tego rodzaju dane analizowane są na 95-procentowym poziomie istotności (w uproszczeniu - jest to prawdopodobieństwo, że obserwowane różnice czy zależności nie są rezultatem oddziaływania czynników przypadkowych).

Badanie jakościowe: Warsztaty *Service Design* (SD) z wybranymi grupami odbiorców usług społecznych:

Warsztaty polegają na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji z zaproszonymi wcześniej respondentami. Każdy z wywiadów potrwał ok. 100-120 minut. Dyskusja została przeprowadzona według opracowanego wcześniej scenariusza, czasami zawierającego także dosłowną treść pytań, a jej przebieg zostanie zarejestrowany. W spotkaniach wzięło udział po 6-10 osób. Badania zostały zrealizowane w trybie spotkań bezpośrednich. Podczas wywiadów wykorzystano techniki projekcyjne z obszaru *Service Design* (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii *Design Thinking*. Łącznie przeprowadzonych zostało 5 warsztatów:

- seniorzy,

- osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny,
- przedstawiciele rodzin z dziećmi,
- dzieci i młodzież,
- sołtysi.

Badanie jakościowe: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z usługodawcami, lokalnymi liderami, osobami kluczowymi, przedstawicielami władz lokalnych:

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) (z ang. Individual In-Depth Interviews) są jedną z najbardziej popularnych metod badań jakościowych, polegającą na przeprowadzeniu serii szczegółowych rozmów z respondentami, którzy dobierani są w sposób celowy, zgodny z założonym celem badawczym. Zastosowanie tej metody umożliwiło dotarcie do bardzo szczegółowych informacji. Wywiady pogłębione przeprowadzone zostały przez wyspecjalizowanych badaczy, posiadających wiedzę, doświadczenie i umiejętności psychologiczne. Ta część badania zrealizowano z zastosowaniem bezpośredniej lub telefonicznej formy kontaktu (Telefoniczne Wywiady Pogłębione – TDI). Zbadani zostaną przedstawiciele lokalnych instytucji (w tym OPS i Urzędu Gminy Dopiewo), realizatorzy usług społecznych (np. organizacji pozarządowych), lokalni liderzy, społecznicy, osoby kluczowe. Zrealizowana próba badawcza wyniosła N=22 respondentów, spełniających ww. kryteria rekrutacyjne.

2. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej

Konieczność rozwoju usług społecznych stanowi odpowiedź na aktualne wyzwania społeczne w Polsce i Unii Europejskiej. Rozwiązania oparte na usługach społecznych (szerzej publicznych) bardziej pasują do postindustrialnej rzeczywistości i nowego modelu społecznego. Dlatego współcześnie termin państwo opiekuńcze (*welfare state*) coraz częściej zastępuje się pojęciem „*social services state*”, bardziej oddającym specyfikę skoncentrowaną na usługach polityki społecznej. W stopniowo wyłaniającym się nowym podejściu do polityki społecznej warto zaznaczyć przynajmniej trzy istotne trendy, które są realnym powodem do inwestowania w sektor usług społecznych.

- różnorodność instytucjonalna w dostarczaniu i produkcji usług społecznych (*welfare pluralism*):

Odpowiedzialność za realizację zadań i usług społecznych rozkłada się na większą liczbę podmiotów działających w ramach różnych sektorów. Pluralizacja dotyczy szczególnie trzech obszarów – po pierwsze, instytucji realizujących zadania społeczne, po drugie, instrumentów finansowania, po trzecie, form i sposobów realizacji, czyli usług społecznych. Zakłada się, że w celu większej skuteczności działań społecznych administracja publiczna powinna w większym stopniu wykorzystywać aktywne społeczeństwo obywatelskie (np. poprzez tworzenie partnerskich relacji między państwem a organizacjami pozarządowymi). Z kolei na styku rynku i polityki społecznej tworzy się specyficzna forma przedsiębiorczości – ekonomia społeczna.

- ekonomizacja usług społecznych:

Kolejnym ważnym kierunkiem współczesnej polityce społecznej jest postępujący proces jej ekonomizacji. Polega on na powiązaniu różnych aktywizujących działań polityki społecznej z rynkiem pracy. Praca staje się kluczem do rozwiązywania różnorodnych problemów ekskluzji społecznej i ubóstwa, gdyż poprzez działania aktywizujące próbuje się rozwiązywać różnorodne kwestie socjalne dzięki integracji ludzi z rynkiem pracy. Z pewnością odpowiedzią na tę potrzebę są rozwiązania realizowane w duchu ekonomii społecznej.

Ekonomizacja polityki społecznej to także wprowadzanie do niej różnorodnych mechanizmów, które są związane z rozwiązaniami klasycznie rynkowymi. Chodzi tu przede wszystkim o takie procesy jak prywatyzacja i urynkowienie zadań społecznych, wprowadzanie konkurencyjności wśród producentów i dostawców świadczeń społecznych. Pojawia się też zjawisko tzw. quasi rynków w sferze społecznej, na których motywem działania nie musi być chęć zysku; z kolei nabywcy (klienci) nie zużywają własnych zasobów; źródłem finansowania pozostają bardzo często środki publiczne.

- uspołecznienie usług społecznych:

W nowych podejściach do polityki społecznej zauważa się, że do pozytywnej zmiany roli i znaczenia usług społecznych przyczynia się w poważnym stopniu ich uspołecznienie, czyli wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej. Można nawet stwierdzić, że sektor ekonomii społecznej (rozumiany szeroko czyli łącznie z organizacjami (pozarządowymi) jest właściwie niezastąpiony, ze względu na fakt, że szybciej i skuteczniej dociera do odbiorców pomocy, jest bardziej elastyczny, innowacyjny, efektywniejszy finansowo. Ponadto sektor ekonomii społecznej łączy świadczenie usług społecznych z zacieśnianiem więzi społecznych i pogłębiania integracji społecznej, a także ze wzmacnianiem społeczeństwa obywatelskiego.

Kreowanie koncepcji usług społecznych przez Unię Europejską

Komisja Europejska scharakteryzowała obszar tzw. usług interesu ogólnego w Zielonej Księdze (Greek Paper Services on General Interest 2003) oraz Białej Księdze (White Paper Services on General Interest 2004) wskazując, że zagadnienia związane z usługami stanowią dla instytucji europejskich niezwykle ważny obszar rozwoju polityki społecznej. Usługi w interesie ogólnym (*Services of General Interest*), obejmują usługi zarówno o charakterze gospodarczym jak i niegospodarczym. Są to usługi, które bez interwencji publicznej nie byłyby świadczone, lub byłyby świadczone na innych warunkach. Realizowanie takich usług na zlecenie władzy publicznej wpływa na ich jakość, oraz umiarkowaną cenę z uwagi na dofinansowanie ze źródeł publicznych.

Z kolei usługi społeczne użyteczności publicznej są istotną częścią Europejskiego Modelu Społecznego. Dokument uzupełniający do komunikatu dotyczącego jednolitego rynku na miarę Europy XXI wieku „Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie” KOM (2007) 725. wskazuje, że usługi społeczne są środkiem do osiągnięcia następujących celów:

- są to usługi zorientowane na osobę, przeznaczone do zaspokajania życiowych potrzeb człowieka, zwłaszcza potrzeb słabszych grup w społeczeństwie,

- zapewniają ochronę przed ogólnymi i szczególnymi zagrożeniami dla życia oraz pomagają w realizacji osobistych wyzwań i w sytuacjach kryzysowych,
- świadczone są również na rzecz rodzin, w kontekście zmiany wzorców rodziny, wspierania ich roli w opiece nad młodymi i starszymi członkami rodziny, jak również nad osobami niepełnosprawnymi, oraz kompensują ewentualny rozpad rodzin,
- są to kluczowe instrumenty ochrony podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności; przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia i tworzenia równych szans dla wszystkich.

W realizacji usług społecznych użyteczności publicznej Komisja Europejska przewiduje preferencję dla konkretnych lokalnych realizatorów. Obok dotychczasowych klauzul społecznych pozwalających, by wykonawca do realizacji zamówienia publicznego zatrudnił osoby mające utrudniony dostęp do rynku pracy (art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych) dodatkowo preferowane będzie wsparcie kierowane do lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Usługi tego rodzaju powinny być zorganizowane w następujący sposób:

- zaspokojenie wielorakich potrzeb poszczególnych jednostek wymaga wszechstronności i personalizacji usług socjalnych, które muszą być opracowane i świadczone w sposób zintegrowany; często między odbiorcą usługi i usługodawcą istnieje osobista relacja,
- przy definiowaniu i świadczeniu usługi trzeba uwzględniać różnorodność ich adresatów,
- usługi socjalne świadczone w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup społeczeństwa charakteryzuje często asymetryczny stosunek między usługodawcami i beneficjentami, odmienny od relacji mających miejsce między dostawcą handlowym a konsumentem,
- z uwagi na fakt, że usługi te często osadzone są w (lokalnych) tradycjach kulturowych, wybiera się rozwiązania dostosowane do szczególnych cech lokalnej

sytuacji, gwarantujące bliskość między usługodawcą a użytkownikiem, zapewniając jednocześnie równy dostęp do usług na całym terytorium,

- usługodawcy często potrzebują dużej autonomii, by zaspokoić różne i zmieniające się potrzeby socjalne,
- z reguły usługi te opierają się na zasadzie solidarności i w dużym stopniu są one uzależnione od publicznego finansowania, co zapewnia równy dostęp, niezależnie od stanu posiadania czy dochodów,
- usługodawcy nienastawieni na zysk oraz pracownicy wolontariatu często odgrywają ważną rolę w świadczeniu usług socjalnych, wyrażając tym samym postawę obywatelską i przyczyniając się do integracji społecznej, spójności społecznej wspólnot lokalnych oraz do solidarności międzypokoleniowej.

Wprowadzenie usług społecznych jako kategoria obrotu prawnego w Polsce

W 2019 r. po przyjęciu przez Sejm RP ustawy „O realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych” (19.07.2019 r.) nastąpiło uporządkowanie definicyjne i prawne sfery usług społecznych. Do tej pory pojęcie „usługi społeczne” było powszechnie używane w dyskursie naukowym i literaturze przedmiotu, ale było nieobecne w krajowym obrocie prawnym. Wprowadzenie legalnej definicji usług społecznych ma charakter opisowy i polega na wyliczeniu usług zaliczanych do tej kategorii. Definicją, z założenia, objęte zostały wszystkie usługi pomocy społecznej (w tym praca socjalna), ale także inne usługi, a w pierwszej kolejności asystentura rodziny i usługi opiekuńcze dla seniorów.

„Usługi społeczne” jako pojęcie prawne jest kategorią szerszą niż „usługi pomocy społecznej”, ale węższą niż „usługi świadczone w interesie ogólnym” czy „usługi użyteczności publicznej”. Kategorią tą zostały objęte usługi świadczone w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami. Zakres przedmiotowy pojęcia „usługi społeczne” został powiązany z definicją legalną zawodów pomocowych w ten sposób, że docelowo usługami społecznymi będą usługi świadczone co do zasady przez przedstawicieli zawodów pomocowych. Zapisy dotyczące zawodów pomocowych ujęte są w odrębnej ustawie regulującej funkcjonowanie Centrów Usług Społecznych. Celem tego aktu prawnego jest

integracja i profesjonalizacja usług społecznych i zarazem zwiększenie elastyczności władz samorządowych w organizacji ich świadczenia na poziomie lokalnym i w konsekwencji – zapewnienie mieszkańcom szerszej i łatwiejszej dostępności tychże usług.

Definicja legalna ma charakter opisowo-enumeratywny. Usługi społeczne to:

- działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych lub ogółu mieszkańców,
- z zakresu 14 obszarów kompetencyjnych gminy, które zostały wymienione poniżej,
- na podstawie ustaw, których przykłady również zostały przedstawione poniżej,
- są świadczone przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, jeżeli wymogi w tym zakresie wynikają z przepisów odrębnych.

Usługi społeczne to termin szerszy niż usługi pomocy społecznej, ale węższy niż usługi użyteczności publicznej. Obejmują problematykę z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób z niepełnosprawnością,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Usługi społeczne odnoszą się w szczególności do następujących ustaw:

- 1) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- 3) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 4) ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- 5) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- 6) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym,
- 7) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 8) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- 9) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 10) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe,
- 11) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- 12) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 13) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- 14) ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie,
- 15) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji,
- 16) ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3,
- 17) ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny.

3. Analiza danych zastanych

Gmina Dopiewo jest położona w województwie wielkopolskim, w granicach powiatu poznańskiego (przy zachodniej granicy Poznania). Zajmuje obszar 108,1 km kw., a tworzą ją 23 miejscowości i osady, w tym 11 wsi sołeckich: Dąbrowa, Dąbrówka, Dopiewo, Dopiewiec, Gołuski, Konarzewo, Pałędzie, Skórzewo, Trzcielín, Więckowice, Zakrzewo. Gmina graniczy z Poznaniem oraz gminami: Buk, Komorniki, Stęszew i Tarnowo Podgórne.

Tabela 4. Stan ludności w gminie Dopiewo na tle sąsiednich JST, powiatu, województwa i kraju¹

	2019	2020	2021	2022
POLSKA	38 382 576	38 088 564	37 907 704	37 766 327
WIELKOPOLSKIE	3 498 733	3 507 042	3 500 030	3 493 577
Powiat poznański	399 272	429 870	436 473	442 680
Buk (3)	12 610	12 676	12 751	12 812
Dopiewo (2)	28 138	32 542	33 821	34 888
Komorniki (2)	30 620	35 263	35 993	36 329
Stęszew (3)	15 126	15 349	15 439	15 498
Tarnowo Podgórne (2)	28 070	31 002	31 817	32 651

W populacji mieszkańców gminy Dopiewo minimalnie przeważają kobiety, których udział wynosi prawie 51 proc. Wyraźnie widać, że liczba mieszkańców systematycznie się zwiększa. Powyższe zjawisko jest zgodne z trendem dla okolicznych jednostek samorządu terytorialnego (jest to szczególnie widoczne w gminach: Komorniki i Tarnowo Podgórne), powiatu poznańskiego, natomiast na poziomie ogólnokrajowym tendencja jest odwrotna. Od roku 2021 odnotowywany jest spadek liczby ludności również w regionie. Warto zaznaczyć, że gmina Dopiewo bezpośrednio sąsiaduje z Poznaniem i przyciąga dużą liczbę nowych mieszkańców, przede wszystkim ze względu na relatywnie niskie ceny działek i nieruchomości. Z dużym prawdopodobieństwem wspomniane zjawisko utrzyma się w dłuższej perspektywie – według prognoz długoterminowych populacja powiatu poznańskiego w roku 2030 ma wynosić 456 420 osób, natomiast do roku 2050 liczba mieszkańców powiatu zwiększy się do 554 649 osób.

¹ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Oprócz wzrostu liczebności populacji istotnym zagadnieniem jest struktura ludności ze względu na wiek. Według danych na koniec 2022 roku prawie 28 proc. mieszkańców gminy stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym (jest to relatywnie wysoki rezultat na tle sąsiednich JST, powiatu, regionu i kraju), niemal 60 proc. – osoby w wieku produkcyjnym, natomiast 12 proc. – osoby w wieku poprodukcyjnym (relatywnie niski rezultat). Ponadto widać, że proporcje między poszczególnymi grupami wieku w populacji gminy w kolejnych latach pozostają na zbliżonym poziomie, co oznacza, że ogólne trendy demograficzne (starzenie się społeczeństwa) w gminie Dopiewo są równoważone napływem nowych mieszkańców, głównie rodzin z dziećmi). Dodajmy, że w skali ogólnopolskiej i regionalnej, a także w powiecie poznańskim obserwujemy systematyczny wzrost udziału seniorów w populacji. Według wszelkich dostępnych prognoz wspomniane trendy mają charakter trwały i będą kontynuowane w dłuższej perspektywie.

Pomoc społeczna

Jak wynika z dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2022” z usług Ośrodka Pomocy Społecznej w Dopiewie skorzystało 267 rodzin (w tym 62 rodziny, które skorzystały z wyłącznie z pomocy w ramach pracy socjalnej), w skład których wchodziło 581 osób². W porównaniu z rokiem poprzednim, ich liczba zmniejszyła się – odnotowano wówczas 371 rodzin, co stanowiło 853 osoby. Warto dodać, że na przestrzeni ostatnich 3 lat odnotowywany był stały trend spadkowy odsetka mieszkańców gminy objętych pomocą – w 2020 r. osoby korzystające z usług OPS w Dopiewie stanowiły 3 proc. ogółu mieszkańców gminy, w 2021 r. było to 2,89 proc., natomiast najniższy odsetek odnotowano w 2022 roku – 1,91 proc.

Pracę socjalną zrealizowano z 62 rodzinami. 100 osobom przyznano 21 536 świadczeń niepieniężnych, a 133 osobom – świadczenia pieniężne w liczbie 638. W 2022

² „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2022”, Ośrodek Pomocy Społecznej w Dopiewie, Dopiewo, 2023, str. 11

kwota świadczeń pieniężnych wyniosła 790 495,58 zł (w tym przypadku, w ujęciu rok do roku, odnotowywany jest trend spadkowy)³.

Tabela 5. Powody przyznania pomocy społecznej w 2022 r.⁴

POWÓD UDZIELANIA POMOCY I WSPARCIA	LICZBA RODZIN OGÓŁEM
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	86
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	45
UBÓSTWO	44
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM	23
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	18
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY NIEPEŁNE	14
BEZROBOCIE	12
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA - W TYM: POTRZEBA OCHRONY WIELODZIETNOŚCI	12
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK.-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM - W TYM: RODZINY WIELODZIETNE	11
ALKOHOLIZM	8
BEZDOMNOŚĆ	5
SYTUACJA KRYZYSOWA	5
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	3
ZDARZENIE LOSOWE	3
NARKOMANIA	1
PRZEMOC W RODZINIE	1

W 2022 r. do najważniejszych powodów korzystania z pomocy społecznej należały: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Warto zaznaczyć, że OPS w Dopiewie realizuje również wiele innych zadań. W 2022 roku wypłacono świadczenia wychowawcze w ramach programu „Rodzina 500+”, których łączna wartość wyniosła 22 084 057,00 zł. Innym ważnym zadaniem jest wypłacanie świadczeń rodzinnych. W 2022 roku średnia miesięczna liczba rodzin, które skorzystały z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, a także rodzin korzystających z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka wyniosła 180, a kwota

³ Tamże, str. 18-34

⁴ Tamże, str. 23

przyznanych z tego tytułu świadczeń wyniosła 882 611,76 zł (w 2021 – 1 116 391,77 zł; w 2020 – 1 240 776,97 zł; w 2019 – 1 552 049,75 zł⁵.

W 2022 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Dopiewie realizował projekt „Usługi społeczne i opieka medyczna dla mieszkańców Wielkopolski” współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020. W ramach projektu realizowano nieodpłatne świadczenie medyczne w Dziennym Domu Opieki Medycznej w Dąbrowie (gmina Dopiewo) dla osób niesamodzielných, przede wszystkim po 65 roku życia, którzy ze względu na stan zdrowia wymagają zwiększonej opieki, byli hospitalizowani, bądź u których występowało zwiększone ryzyko hospitalizacji. W 2022 roku z opieki stacjonarnej w placówce skorzystało 35 osób (w tym 10 osób z gminy Dopiewo). „Celem projektu było utworzenie w okresie 01.04.2020-28.02.2023 na terenie 7 gmin powiatu poznańskiego (Dopiewo, Suchy Las, Kórnik, Kostrzyn, Kleszczewo, Stęszew, Buk) ZINTEGROWANEGO CENTRUM OPIEKI”⁶. W ramach ZCO realizowano:

- „Centrum Teleopieki i Centrum Usług Domowych dla 400 osób niesamodzielných w celu świadczenia usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych uzupełnionych o teleopiekę (...).
- Dzienny Dom Opieki Medycznej dla 100 osób niesamodzielných w celu świadczenia usług opieki medycznej i usług opiekuńczych. W ramach DDOM realizowane były następujące świadczenia medyczne połączone z kontynuacją terapii i procesem usprawniania: pielęgniarские, fizjoterapeutyczne, psychologiczne, logopedyczne, terapia zajęciowa, doradztwo dla opiekunów.
- Centrum Wsparcia Opiekunów Faktycznych w celu udzielenia wsparcia w zakresie świadczonej opieki 100 opiekunom faktycznym (...).
- Centrum Usług Domowych”⁷.

⁵ Tamże, str. 44

⁶ Tamże, str. 68

⁷ Tamże, str. 69

Warto dodać, że na terenie gminy Dopiewo w 2022 roku teleopieką, w postaci opaski do pomiaru parametrów życiowych wraz z opieką telecentrum objęto 53 osoby.

Kolejnym programem z obszaru pomocy społecznej realizowanym w gminie Dopiewo, był program „Opieka Wytchnieniowa – edycja 2022”, finansowany z Funduszu Solidarnościowego w ramach resortowego Programu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej. Od sierpnia 2022 roku, z tego rodzaju usługi skorzystało 17 osób (łącznie 2 012 godzin opieki), które na co dzień sprawują opiekę nad osobami posiadającymi orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, w tym również nad dziećmi z tego rodzaju orzeczeniem. W ciągu roku jedna osoba mogła skorzystać z 240 godzin usług świadczonych w ramach programu „Opieka Wytchnieniowa – edycja 2022”. Projekt kontynuowany jest także w 2023 roku.

W 2022 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Dopiewie prowadził również Program „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” finansowany z Funduszu Solidarnościowego w ramach resortowego Programu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej. Dzięki projektowi osoby z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, w tym również dzieci, które nie ukończyły 16 lat, mogły skorzystać z nieodpłatnych, dostępnych przez 24 godziny na dobę, usług asystencji osobistej, polegającej na wsparciu w realizacji codziennych czynności, jak również uczestniczenie w życiu społecznym. Program realizowany jest również w 2023 roku.

Do mieszkańców Gminy Dopiewo, którzy ukończyli 65 rok życia, a ich stan zdrowia lub niepełnosprawność stwarzały problemy w codziennym funkcjonowaniu, skierowany był projekt „Korpus Wsparcia Seniorów”. W 2022 roku 20 seniorów otrzymało bezpłatne opaski monitorujące ich stan zdrowia, dzięki którym mogli oni poczuć się bezpiecznie, mogąc jednocześnie samodzielnie funkcjonować w miejscu zamieszkania. Projekt kontynuowany jest również w 2023 roku.

Ponadto Ośrodek Pomocy Społecznej w Dopiewie realizował w 2022 oraz 2023 roku program cyklicznych warsztatów wzmacniających kompetencje rodzicielskie w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom pod nazwą „Buduj relację - chroń dziecko. Uzależnienia niszczą”. W ramach wspomnianego projektu zrealizowano szerokie spektrum działań

skierowanych nie tylko do rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, a w szczególności działania profilaktyczne, służące kształtowaniu pozytywnych wzorców i więzi rodzinnych. Organizacja w 2022 i 2023 roku kolejnych edycji Rowerowego Rajdu Rodzinnego pod nazwą „Życie bez uzależnień”, była próbą zwrócenia uwagi mieszkańców gminy na problem uzależnień, istotnych problemów społecznych i zwiększenia ich świadomości i wiedzy w tych obszarach.

Na terenie gminy Dopiewo od 2022 roku funkcjonuje Klub Senior+ prowadzony przez OPS w Dopiewie. Ideą przyświecającą powstaniu tej placówki jest integracja i wspieranie aktywności osób starszych zamieszkujących gminę. Osoby zrzeszone w gminnym klubie seniora mają możliwość aktywnego spędzania czasu, rozwijania życia towarzyskiego, a także aktywnego włączenia w działania na rzecz społeczności lokalnej.

Poniżej prezentujemy dane na temat korzystania z pomocy społecznej w szerszym kontekście, tj. w ujęciu porównawczym.

Tabela 6. Beneficjenci pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców⁸

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
POLSKA	416	373	344
WIELKOPOLSKIE	387	350	333
Powiat poznański	204	191	171
Buk (3)	237	217	210
Dopiewo (2)	132	109	71
Komorniki (2)	68	34	43
Stęszew (3)	201	197	161
Tarnowo Podgórne (2)	213	202	192

Dane zamieszczone w powyższej tabeli obejmują zasięg korzystania z pomocy społecznej, a więc udział beneficjentów pomocy społecznej w populacji. Wyraźnie widać, że przedmiotowy wskaźnik dla Gminy Dopiewo w roku 2022 wynosi 71, zatem jest niższy od danych ogólnokrajowych, regionalnych oraz dla powiatu poznańskiego. Spośród sąsiednich jednostek samorządu terytorialnego niższą wartość osiągnięto w gminie Komorniki.

⁸ Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 7. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej⁹

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
POLSKA	762 536	704 117	656 746
WIELKOPOLSKIE	66 519	62 186	60 283
Powiat poznański	4 332	4 217	3 959
Buk (3)	157	155	156
Dopiewo (2)	191	173	133
Komorniki (2)	113	64	82
Stęszew (3)	159	154	127
Tarnowo Podgórne (2)	333	338	345

Dane prezentowane w powyższej tabeli zawierają rzeczywistą liczbę gospodarstw domowych, które w danym roku skorzystały z pomocy społecznej, w formie pomocy pieniężnej, rzeczowej lub w formie usług za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych, na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. W roku 2022 w gminie Dopiewo z tego rodzaju form wsparcia skorzystało w sumie 133 gospodarstwa domowe. Liczba ta zmniejszyła się w porównaniu z dwoma poprzednimi latami. Podobny trend odnotowano również w sąsiedniej gminie Stęszew powiecie poznańskim, w regionie oraz w kraju. W gminie Tarnowo Podgórne liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich trzech lat wzrastała, natomiast w gminie Buk utrzymywała się na stabilnym poziomie.

Ochrona zdrowia

Poniżej prezentujemy najważniejsze informacje z obszaru ochrony zdrowia. W tabeli zostały zestawione podmioty lecznicze, funkcjonujące w Gminie Dopiewo.

Tabela 8. Podmioty lecznicze z siedzibą na terenie gminy Dopiewo¹⁰

Lp.	Nazwa podmiotu	ulica	miejsowość
1	Studio Uśmiechu Rafał Chworostiany	ul. Poprzeczna 11/C	Dąbrowa
2	LEKARZ MED SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ	ul. Agrestowa 3	Dąbrowa

⁹ Tamże

¹⁰ Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą,
<https://rpwdl.ezdrowie.gov.pl/RPM/RegistryList?page=2>, data dostępu: 30.11.2023 r.

	ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ SPÓŁKA KOMANDYTOWA		
3	RODZINNA STOMATOLOGIA WENDLAND SPÓŁKA CYWILNA	ul. Świerkowa 6	Dąbrowa
4	UNICA CR SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Parkowa 9	Dąbrówka
5	"CENTRUM MEDYCZNE - DĄBRÓWKA" BĄK, JUSZCZAK SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Herbowa 2	Dąbrówka
6	ZIELONE JABŁKO AGNIESZKA JABŁOŃSKA MIECZYŚLAW WOJTAL SPÓŁKA CYWILNA	ul. Herbowa 10	Dąbrówka
7	spółka cywilna Ireneusz Stróżyk, Aniela Jamont	ul. Łąkowa 2	Dopiewo
8	PIELĘGNIARSKI OŚRODEK MEDYCZYNY ŚRODOWISKOWO- RODZINNEJ S.C.	ul. Poznańska 5	Dopiewo
9	Marzena Kośmicka, Przemysław Kośmicki s.c	ul. Tysiąclecia 18	Dopiewo
10	N.Z.O.Z. PRIMA-MED AHMAD FAZÁ 2. Indywidualna Specjalistyczna Praktyka Lekarska Gabinet Dermatologiczny	ul. Łąkowa 2	Dopiewo
11	Gabinet Rehabilitacji Leczniczej "Med-Fit" Agnieszka Szwedzińska	ul. Łąkowa 2	Dopiewo
12	FEM-MED BEATA ŚWIDZIŃSKA, MACIEJ HASSAN-BARTZ SPÓŁKA JAWNA	ul. Łąkowa 2	Dopiewo
13	VITROMED LESZEK PAWELCZYK SPÓŁKA KOMANDYTOWA	ul. Brzozowa 1	Drwęsa
14	Mi Medik MICHAŁ SZURPIT	ul. Pamiątkowa 20/1	Gołuski
15	INTERDENT SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Szkolna 35	Skórzewo
16	osoba fizyczna Przemysław Bogacki	ul. Kwiatowa 37	Skórzewo
17	ELWIRA SAFIAN NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ STOMATOLOGIA OPTIMO	ul. Poznańska 82D	Skórzewo
18	NZOZ GABINET REHABILITACYJNY "KINESIS" S.C. MARTA JANKOWSKA, KATARZYNA JUSTEK-RAJEWSKA	ul. Malinowa 1/3	Skórzewo
19	Europejskie Centrum Badań Klinicznych sp. z o.o.	ul. Wiosenna 34	Skórzewo
20	BONUS 2001 SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ SPÓŁKA KOMANDYTOWA	ul. Sportowa 11	Skórzewo
21	AMAT SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Słoneczna 41	Skórzewo
22	"LA MEDICA LUCYNA RATAJCZAK JOANNA SZYMAŃSKA SPÓŁKA JAWNA"	ul. Lawendowa 20	Skórzewo
23	MEDKLINIKA SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Biedronki 3	Skórzewo
24	Optometria Magdalena Swat	ul. Batorowska 58	Skórzewo
25	BONUS 2022 SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Sportowa 11	Skórzewo
26	PIELĘGNIARSKIE CENTRUM OPIEKI SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	ul. Krótka 19	Więckowice

Tabela 9. Liczba przychodni ogółem, praktyki lekarskie, przychodnie na 10 tys. ludności w roku 2022¹¹

Jednostka terytorialna	przychodnie ogółem	praktyki lekarskie w miastach	praktyki lekarskie na wsi	przychodnie na 10 tys. ludności
POLSKA	22 601	2 576	902	6
WIELKOPOLSKIE	1 976	324	94	6
Powiat poznański	231	17	12	5
Buk (3)	8	1	0	6
Dopiewo (2)	17	0	0	5
Komorniki (2)	19	0	0	5
Stęszew (3)	6	2	0	4
Tarnowo Podgórne (2)	16	0	1	5

Na podstawie powyższych informacji można stwierdzić, że dostęp do usług z obszaru ochrony zdrowia w gminie Dopiewo jest niższy od wskaźników dla kraju, regionu, powiatu, natomiast zbliżony do większości JST zawartych w zestawieniu.

Powyższe dane (gromadzone przez instytucje statystyki publicznej) ukazują niepełny obraz sytuacji, np. brakuje informacji na temat stanu personelu medycznego (liczby etatów przeliczeniowych lekarza, pielęgniarki lub położnej) w relacji do liczby mieszkańców oraz liczby zadeklarowanych pacjentów do poszczególnych jednostek ochrony zdrowia w przeliczeniu na populację. Ponadto nie wiemy, ilu mieszkańców korzysta z usług medycznych poza gminą Dopiewo i odwrotnie – ilu mieszkańców sąsiednich jednostek administracyjnych korzysta z usług ochrony zdrowia na terenie gminy. Z pewnością obszar ochrony zdrowia powinien zostać objęty osobną analizą.

Tabela 10. Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną w roku 2022¹²

POLSKA	3 240
WIELKOPOLSKIE	2 921
Powiat poznański	3 231
Buk (3)	2 135
Dopiewo (2)	3 876

¹¹ Bank Danych Lokalnych GUS

¹² Tamże

Komorniki (2)	4 541
Stęszew (3)	3 875
Tarnowo Podgórne (2)	2 968

Wyraźnie widać, że mieszkańcy gminy Dopiewo mają relatywnie niższy dostęp do placówek aptecznych, nie tylko na tle danych regionalnych i ogólnopolskich, ale również w porównaniu do wskaźników dla sąsiednich JST.

Rynek pracy

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje odnośnie sfery gospodarczej, a także kondycji lokalnego rynku pracy w gminie Dopiewo. Warto zaznaczyć, że niektóre dane dotyczące drugiej z wymienionych kwestii są zbierane w ujęciu powiatowym.

Tabela 11. Wybrane wskaźniki aktywności gospodarczej mieszkańców w roku 2022¹³

Jednostka terytorialna	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców
POLSKA	1 323	942
WIELKOPOLSKIE	1 406	1 027
Powiat poznański	1 692	1 300
Buk (3)	1 631	1 221
Dopiewo (2)	1 785	1 428
Komorniki (2)	1 764	1 400
Stęszew (3)	1 407	1 076
Tarnowo Podgórne (2)	2 228	1 528

Powyższe dane pokazują, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności jest wyższa od wskaźników ogólnopolskich, regionalnych i powiatowych, a także od większości innych porównywanych JST (z wyjątkiem gminy Tarnowo Podgórne). Również liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, w gminie Dopiewo jest istotnie wyższa od wskaźników dla kraju, regionu i powiatu poznańskiego. Pod tym względem gmina Dopiewo odnotowuje wyższą wartość

¹³ Bank Danych Lokalnych GUS

wspomnianego wskaźnika na tle większości jednostek samorządu terytorialnego, uwzględnionych w powyższym zestawieniu – wyjątek stanowi jedynie gmina Tarnowo Podgórne. Warto podkreślić w tym miejscu, że gminę Dopiewo charakteryzuje korzystne położenie w bliskiej odległości od stolicy regionu, co ma istotny wpływ na warunki rozwoju działalności gospodarczej na tym obszarze.

Tabela 12. Stopa bezrobocia rejestrowanego (w proc.)¹⁴

Jednostka terytorialna	2018	2019	2020	2021	2022
POLSKA	5,8	5,2	6,3	5,8	5,2
WIELKOPOLSKIE	3,2	2,8	3,7	3,2	2,9
Powiat grodziski	3,9	3,2	3,9	4,4	4,4
Powiat kościański	3,0	2,7	3,6	2,8	2,8
Powiat nowotomyski	2,0	2,0	3,0	2,3	2,2
Powiat obornicki	3,3	2,7	3,8	3,7	3,2
Powiat poznański	1,3	1,1	2,0	1,6	1,0
Powiat szamotulski	3,1	2,5	3,6	3,5	3,2
Powiat śremski	1,9	1,9	2,9	2,2	2,4

Ze względu na fakt, iż informacje na temat stopy bezrobocia rejestrowanego zbierane są na poziomie powiatów, nie mamy możliwości zaprezentowania danych dla poszczególnych gmin (w tym gminy Dopiewo). Powyżej zaprezentowane zostały dane dla powiatu poznańskiego na tle parametrów regionalnych, jak również ogólnopolskich. Stopa bezrobocia dla powiatu poznańskiego jest zdecydowanie najniższa ze wskaźników dla sąsiadujących powiatów: grodzickiego, kościańskiego, nowotomyskiego, obornickiego, szamotulskiego i śremskiego. Również w zestawieniu z danymi ogólnokrajowymi i regionalnymi powiat poznański wyróżnia się zdecydowanie najniższą wartością tego wskaźnika. Analizując powyższe dane warto zwrócić uwagę na dynamikę zmian porównywanych wskaźników. Do roku 2019 obserwujemy stabilizację lub poprawę sytuacji na rynku pracy w ujęciu krajowym i regionalnym. Powyższa tendencja uległa odwróceniu w roku 2020, prawdopodobnie w związku z kryzysem wywołanym pandemią COVID-19. W powiecie poznańskim dostrzegalny jest podobny trend wzrostu stopy bezrobocia

¹⁴ Bank Danych Lokalnych GUS

wywołany sytuacją epidemiologiczną w 2020 roku. Od 2021 roku obserwowany jest trend spadkowy stopy bezrobocia rejestrowanego, zarówno w ujęciu regionalnym, jak i ogólnopolskim.

Potwierdzeniem powyższych obserwacji są dane dotyczące liczby bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym, tym bardziej, że tego rodzaju dane są dostępne na poziomie gminy. Wspomniany wskaźnik dla gminy Dopiewo na koniec roku 2018, 2019, 2020, 2021 i 2022 wyniósł odpowiednio: 0,8 proc., 0,7 proc., 1,1 proc., 1,0 proc. i 0,5 proc.

Tabela 13. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych¹⁵

Jednostka terytorialna	2019	2020	2021	2022
POLSKA	866 374	1 046 432	895 203	812 301
WIELKOPOLSKIE	46 313	60 958	49 850	46 289
Powiat poznański	2 152	4 012	3 338	2 085
Buk (3)	97	144	104	69
Dopiewo (2)	118	209	196	108
Komorniki (2)	131	267	213	124
Stęszew (3)	115	167	128	94
Tarnowo Podgórne (2)	180	261	195	135

W roku 2022 w gminie Dopiewo zarejestrowanych było 108 osób bezrobotnych. W tej grupie było 67 kobiet i 41 mężczyzn. 21 osób nie przekroczyło 30. roku życia, zaś 22 osoby miały więcej niż 50 lat, ponadto odnotowano 31 długotrwale bezrobotnych¹⁶. Według Banku Danych Lokalnych na koniec roku 2022 w powiecie poznańskim zarejestrowanych było 2 085 bezrobotnych, w tym 1 253 kobiety (co stanowi 60 proc. ww. populacji)¹⁷.

¹⁵ Bank Danych Lokalnych GUS

¹⁶ Tamże

¹⁷ Tamże

Aktywność społeczna

Tabela 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców¹⁸

Jednostka terytorialna	2018	2019	2020	2021	2022
POLSKA	37	38	40	41	43
WIELKOPOLSKIE	39	40	41	42	43
Powiat poznański	29	30	28	29	30
Buk (3)	20	22	23	25	26
Dopiewo (2)	27	27	25	24	25
Komorniki (2)	20	21	18	20	22
Stęszew (3)	18	19	19	19	21
Tarnowo Podgórne (2)	45	46	42	43	45

Jednym z wyznaczników aktywności społecznej jest liczba podmiotów trzeciego sektora. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wynosi 25 i jest zbliżona do wartości dla większości porównywanych JST oraz dla powiatu, natomiast niższa od wskaźników dla regionu, kraju, a także gminy Tarnowo Podgórne.

Istotnym dokumentem w obszarze działalności NGO w gminie Dopiewo jest przyjmowany corocznie „Program współpracy Gminy Dopiewo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Należy nadmienić, że każdorazowo przed przyjęciem Programu przez Radę Miasta, dokument poddawany jest konsultacjom społecznym. W 2024 roku zaplanowano przeznaczyć na współpracę z organizacjami pozarządowymi kwotę nie mniejszą niż 1 400 000,00 zł. Program współpracy z NGO na 2024 rok ma objąć zadania publiczne w sferach, o których mowa w art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ze szczególnym uwzględnieniem:

- działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami;
- krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży;
- upowszechniania kultury fizycznej i sportu;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;

¹⁸ Bank Danych Lokalnych GUS

- kultury, sztuki, oświaty i edukacji, ochrony dóbr kultury i tradycji oraz dziedzictwa kulturowego i historycznego;
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów;
- ochrony i promocji zdrowia;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym ¹⁹.

W 2022 roku samorząd gminny zawarł – w formie wspierania i powierzenia zadań publicznych – 49 umów na łączną kwotę 1 027 253,15 zł²⁰.

Potrzebę ciągłego wsparcia rozwoju kapitału społecznego w gminie Dopiewo potwierdzają również wnioski płynące z „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Dopiewo”. Jak wynika ze wspomnianego dokumentu, wśród barier rozwojowych gminy w obszarze aktywności społecznej znalazły się m.in. niedostateczne wykorzystanie potencjału mieszkańców oraz brak dostępnej przestrzeni dla rozwoju i współpracy organizacji pozarządowych²¹. Potrzebę zwiększenia działań wzmacniających aktywność społeczną podkreślono również w „Raporcie o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”: „Przyszłość opisujemy w trzech zasadniczych priorytetach, które wyznaczają współczesne trendy strategicznego rozwoju samorządu. W wymiarze społecznym jest to integracja mieszkańców, dzięki której ma szansę rozbudować się i dookreślić kapitał społeczny. Jego siła pozwoli tworzyć lokalne centra aktywności. W partnerstwie z lokalnymi społecznościami chcemy dokonywać zmian rozwojowych, które będą zabezpieczać istotne potrzeby mieszkańców”²².

Frekwencja wyborcza jest kolejnym istotnym wskaźnikiem, na podstawie którego można zdiagnozować poziom kapitału społecznego oraz rozwoju partycypacji społecznej.

¹⁹ UCHWAŁA NR LXI/802/23 RADY GMINY DOPIEWO z dnia 23 października 2023 r. w sprawie przyjęcia na 2024 rok „Programu współpracy Gminy Dopiewo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

²⁰ Sprawozdanie z realizacji „Programu współpracy na 2022 rok Gminy Dopiewo z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023,

²¹ „Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Dopiewo”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2022

²² „Raport o stanie Gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

Tabela 15. Frekwencja wyborcza (w proc.)²³

Jednostka adm.	Wybory samorządowe (2018) – I tura	Wybory do Sejmu i Senatu (2019)	Wybory do Parlamentu (2019)	Wybory na Prezydenta (2020) – I tura	Wybory do Sejmu i Senatu (2023)
Polska	54,90	61,74	45,68	64,51	74,38
woj. wielkopolskie	55,93	62,95	44,86	65,49	76,10
powiat poznański	60,96	71,98	52,89	73,34	83,69
Buk	61,23	65,76	44,15	68,72	77,54
Dopiewo	63,16	77,32	58,14	78,42	88,25
Komorniki	61,99	76,33	56,36	77,02	86,46
Stęszew	57,44	62,41	43,57	66,16	76,42
Tarnowo Podgórne	66,69	76,93	59,75	77,39	86,61

Dane Państwowej Komisji Wyborczej pokazują, że mieszkańcy gminy Dopiewo są obywatelami w dużym stopniu zaangażowanymi w sprawy ogólnokrajowe. W wyborach do Sejmu i Senatu w 2019 roku frekwencja wyborcza w gminie Dopiewo była wyraźnie wyższa od powiatu poznańskiego, regionu oraz kraju (odpowiednio o 5,34 pp., 14,37 pp., 15,58 pp.). W przypadku wyborów prezydenckich (w 2020 roku) frekwencja wyborcza również była wyższa od średniej dla powiatu, regionu i kraju. Także w przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego (2019 rok) frekwencja była wyższa od wymienionych powyżej jednostek administracyjnych. Również wybory parlamentarne roku 2023 potwierdzają, że frekwencja wyborcza w gminie Dopiewo jest ponadprzeciętnie wysoka²⁴.

Edukacja

W poniższych tabelach zamieszczamy listę publicznych i niepublicznych placówek edukacyjnych w gminie Dopiewo, przygotowaną na podstawie Systemu Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej.

²³ Państwowa Komisja Wyborcza, <https://pkw.gov.pl/>, data dostępu: 25.11.2023 r.

²⁴ Tamże

Tabela 16. Zestawienie placówek edukacyjnych w gminie Dopiewo²⁵

Lp.	rodzaj placówki	Nazwa	miejsowość	ulica	nr budynku	status	liczba uczniów
1	Przedszkole	DWUJĘZYCZNE PRYWATNE PRZEDSZKOLE „AKADEMIA PRZEDSZKOLAKA”	Skórzewo	ul. Słoneczna	44	niepubliczna	brak danych
2	Przedszkole	NIEPUBLICZNE PRZEDSZKOLE SKRZATY „POLITECHNIKA PRZEDSZKOLAKA”	Skórzewo	ul. Ważki	1	niepubliczna	31
3	Przedszkole	PRYWATNE PRZEDSZKOLE „AKADEMIA PRZESZKOLAKA”	Skórzewo	ul. Słoneczna	44	niepubliczna	91
4	Przedszkole	PRZEDSZKOLE „LEŚNA CHATKA PUCHATKA”	Zakrzewo	ul. Zacisze	4	niepubliczna	70
5	Przedszkole	PRZEDSZKOLE CZARODZIEJSKI ZAMEK	Skórzewo	ul. Świerszcza	1	niepubliczna	34
6	Przedszkole	PRZEDSZKOLE HARMONIJKA	Skórzewo	ul. Kolejowa	30	niepubliczna	50
7	Przedszkole	PRZEDSZKOLE LEŚNE DUSZKI W ZAKRZEWIE	Zakrzewo	ul. Długa	57	publiczna	112
8	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE „MALI ODKRYWCY”	Dąbrówka	ul. Herbowia	6	publiczna	150
9	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE „ISKIERKI” W SKÓRZEWIE	Skórzewo	ul. Kolejowa	21	publiczna	198
10	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE „MĄDRA SOWA” W KONARZEWIE	Konarzewo	ul. Kościelna	37	publiczna	124
11	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE AKADEMIA ARCYMALCE	Dąbrowa	ul. Szafirowa	6	publiczna	125
12	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE BAJKOWA WYSPA	Pałędzie	ul. Malinowa	38	publiczna	215
13	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE DIAMENTOWA KRAINA	Skórzewo	ul. Grafitowa	4a	publiczna	145
14	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE KOLOROWA WYSPA W SKÓRZEWIE	Skórzewo	ul. Miła	9	publiczna	172
15	Przedszkole	PRZEDSZKOLE PUBLICZNE NR 1 LEŚNA POLANA W DOPIEWCU	Dopiewiec	ul. Ognik	1	publiczna	254
16	Przedszkole	PUBLICZNE PRZEDSZKOLE NR 1 W DĄBROWIE	Dąbrowa		1	publiczna	108
17	Przedszkole	ZESPÓŁ SZKOLNO-PRZEDSZKOLNY W WIECKOWICACH-PRZEDSZKOLE	Więckowice	ul. Gromadzka	7	publiczna	50
18	Przedszkole	ZESPÓŁ SZKOLNO-PRZEDSZKOLNY IM JANA BRZECHWY W DOPIEWIE-PRZEDSZKOLE JANKA WĘDROWNICZKA	Dopiewo	ul. Bukowska	13	publiczna	251
19	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA	Dąbrówka	ul. Parkowa	1	niepubliczna	257
20	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. ASTRID LINDGREN W DĄBROWIE	Dąbrowa	ul. Szkolna	41	publiczna	412
21	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. HENRYKA SIENKIEWICZA W KONARZEWIE	Konarzewo	ul. Szkolna	16	publiczna	212
22	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. KAWALERÓW ORDERU UŚMIECHU W DĄBRÓWCE	Dąbrówka	ul. Malinowa	41	publiczna	1094
23	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA IM. MARII KONOPNICKIEJ W DOPIEWCU	Dopiewiec	ul. Szkolna	7	publiczna	187
24	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1 IM. FRYDERYKA CHOPINA	Skórzewo	ul. Poznańska	70	publiczna	671
25	Szkoła podstawowa	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 2 IM. IGNACEGO JANA PADEREWSKIEGO W SKÓRZEWIE	Skórzewo	ul. Księdza Stanisława Kozierowskiego	1	publiczna	453

²⁵ Źródło: System Informacji Oświatowej, Centrum Informatyczne Edukacji MEN, Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, <https://rspo.men.gov.pl/>, data dostępu: 14.11.2023 r.

26	Szkoła podstawowa	ZESPÓŁ SZKOLNO-PRZEDSZKOLNY W WIECKOWICACH-SZKOŁA PODSTAWOWA	Więckowice	ul. Gromadzka	7	publiczna	110
27	Szkoła podstawowa	ZESPÓŁ SZKOLNO-PRZEDSZKOLNY IM. JANA BRZECHWY W DOPIEWIE- SZKOŁA PODSTAWOWA	Dopiewo	ul. Bukowska	13	publiczna	551

Ponadto w gminie Dopiewo funkcjonują następujące żłobki:

- „Żłobek Żyrafy”, ul. Lipowa 1, Dąbrówka,
- Żłobek „BABY-HOUSE ŻŁOBEK” MONIKA MICHALAK, ul. Leśna 35, Dopiewiec,
- „Żłobek Żyrafy Bis”, ul. Ognik 1, Dopiewiec,
- Żłobek „BAJKA”, ul. Kościelna 2, Konarzewo,
- Żłobek „Twórcze Smyki”, ul. Spółdzielcza 15, Skórzewo,
- Żłobek „Akademia ArcyMalce”, ul. Szafirowa 1A, Dąbrowa,
- Klub Malucha „Skrzaty”, ul. Ważki 1, Skórzewo,
- Żłobek „Leśne Skrzaty Sp. z o.o.”, ul. Zacisze 22, Zakrzewo,
- „Parasol” Pracownia Rozwoju Dziecka Magdalena Kruszyńska-Kierzek, ul. Malinowa 35 lok. 4, Dopiewo,
- Żłobek „Harmonijka”, ul. Kolejowa 8, Skórzewo,
- Żłobek - Klub Malucha „BABY-HOUSE”, ul. Gajowa 66, Zakrzewo,
- Klub Malucha Goździkowo.com, ul. Pałacowa 12B lok. 2, Dąbrówka²⁶.

Jak już wspomnieliśmy, gmina Dopiewo jest miejscem o rosnącej liczbie nowych mieszkańców. Ze względu na bliskość Poznania i dogodne połączenia komunikacyjne ze stolicą regionu, a także relatywnie niskie ceny nieruchomości osiedlają się tutaj przede wszystkim rodziny z dziećmi. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest rosnąca presja oświatowa, co przekłada się m.in. na dostępność usług edukacyjnych, a także obciążenie dostępnej infrastruktury (mimo sukcesywnie podejmowanych wysiłków inwestycyjnych). Przede wszystkim warto zauważyć, że oświata i wychowanie stanowi największą pozycję w wydatkach budżetu miasta – w roku 2022 było to ok. 48 proc²⁷.

²⁶ Źródło: <https://empatia.mpips.gov.pl/web/piu/mapa-zlobkow-i-klubow-dzieciacych>, data dostępu: 06.11.2023 r.

²⁷ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

Istotnym problemem gminy jest luka w finansowaniu zadań oświatowych, rozumiana jako różnica między wydatkami bieżącymi na oświatę a wysokością subwencji oświatowej. „W ostatnich latach zauważalny jest znaczny wzrost wydatków na oświatę, któremu nie towarzyszy wystarczający wzrost dochodów z tytułu subwencji oświatowej. Tym samym wzrost dochodów podatkowych, w części, zamiast przeznaczać na inwestycje, Gmina musi przeznaczać na finansowanie oświaty...”²⁸.

W ubiegłych latach uczniowie miejscowych szkół uzyskiwali pozytywne wyniki w nauce. Odzwierciedlają to m.in. wyniki egzaminu ósmoklasisty z 2022 r. Średnie wyniki procentowe są wyższe od danych dla powiatu poznańskiego oraz województwa wielkopolskiego i kraju. Uczniowie z gminy Dopiewo uzyskali średni wynik egzaminu z jęz. polskiego na poziomie 62 proc. (w powiecie – 59 proc., w województwie – 57 proc.), z matematyki – 69 proc. (w powiecie – 63 proc., w województwie – 55 proc.), natomiast z jęz. angielskiego – 81 proc. (w powiecie – 74 proc., w województwie – 64 proc.)²⁹.

Gmina Dopiewo jest obszarem dynamicznego rozwoju gospodarczego. Funkcjonuje tutaj ponad 5,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej, z czego 82 proc. stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Warto zwrócić uwagę również na niskie wskaźniki bezrobocia oraz relatywnie niski udział klientów pomocy społecznej w populacji.

Kultura

Instytucją odpowiedzialną za realizację koncepcji kulturalnej gminy Dopiewo jest Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie. Do zadań GBPiCK w Dopiewie należy „rozpoznawanie, rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelnich, edukacyjnych i informacyjnych społeczności Gminy Dopiewo”³⁰. W skład instytucji wchodzi: Biblioteka centralna w Dopiewie, a także jej trzy filie znajdujące się w Skórzewie, Konarzewie i Dąbrówce. GBPiCK w Dopiewie jest organizatorem różnego rodzaju imprez masowych, wydarzeń kulturalnych, patriotycznych, okolicznościowych, czy spotkań autorskich. W 2022 roku zorganizowane zostały m.in. Gala Nagród Wójta, Gminny Dzień Dziecka, Dni Gminy

²⁸ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2021 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2022

²⁹ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

³⁰ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

Dopiewo, Pożegnanie wakacji, Dożynki gminne, przegląd amatorskich grup teatralnych seniorów „Dopiewska Jesień Teatralna”, premiera książki „Konarzewo Czartoryskich 1925-1941”, Wielkie Ubieranie Choinki w Dopiewie wraz z Jarmarkiem Świątecznym, a także Koncert Gwiazdkowy Gminy Dopiewo³¹.

Oprócz wspomnianych wyżej wydarzeń, Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie zapewnia mieszkańcom gminy możliwość korzystania z bogatej oferty zajęć sportowych, tanecznych, językowych, gry na instrumentach muzycznych, plastycznych, hobbystycznych, Dyskusyjnym Klubie Książki lub grupach artystycznych³². Ponadto przy GBPiCK od ponad 20 lat realizowana jest działalność Klubu Seniora „Promyk”. 249 seniorów należących do klubu w 2022 roku uczestniczy w licznych koncertach, spotkaniach, warsztatach, wykładach, jak również wczasach, czy wyjazdach o charakterze integracyjnym oraz rekreacyjnym.

Warto dodać, że od 2022 roku dzięki aplikacji SowaMobi, czytelnicy korzystający z oferty biblioteki publicznej i jej filii mogą za pomocą urządzeń mobilnych przeglądać tytuły z księgozbioru, rezerwować je lub prolongować wypożyczone pozycje³³.

Ważnym wskaźnikiem pokazującym poziom aktywności w sferze kultury mieszkańców jest poziom czytelnictwa oraz zasoby bibliotek publicznych, jak również udział w różnych usługach kulturalnych. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych w latach 2019-2021 w gminie Dopiewo liczba czytelników na 1000 mieszkańców sukcesywnie spadała. W 2019 roku jej wartość wynosiła 193 czytelników i spadła w ciągu 3 lat o 49 osób, natomiast w 2022 roku odnotowano wzrost omawianego wskaźnika o 33 osoby. Jednocześnie liczba czytelników w gminie Dopiewo w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest wyższa od wartości dla powiatu poznańskiego, województwa wielkopolskiego, kraju, a także dla porównywanych JST³⁴.

³¹ Tamże

³² Strona internetowa Gminnej Biblioteki Publicznej i Centrum Kultury w Dopiewie, <https://www.bibldop.pl/zajecia-edu-art/>, data dostępu: 01.12.2023 r.

³³ Tamże

³⁴ Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 17. Wybrane wskaźniki dot. usług bibliotecznych w roku 2022³⁵

Jednostka terytorialna	biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
POLSKA	2,0	4 473	3 293,2	135	18,6
WIELKOPOLSKIE	1,8	5 005	3 280,6	124	21,7
Powiat poznański	1,4	7 027	2 653,7	154	19,0
Buk (3)	3,9	2 562	6 499,1	174	17,6
Dopiewo (2)	1,1	8 722	1 805,4	177	20,5
Komorniki (2)	1,1	9 082	2 244,7	136	19,4
Stęszew (3)	3,9	2 583	3 936,0	105	14,0
Tarnowo Podgórne (2)	1,2	8 163	2 537,5	107	18,4

Dane statystyczne jasno wskazują, iż mieszkańcy gminy Dopiewo mają niski dostęp do usług bibliotecznych na tle kraju i regionu. Wskaźnik liczby bibliotek publicznych na 10 tys. mieszkańców wynosi 1,1 i jest zbliżony do wskaźników ujętych w analizie pozostałych jednostek administracyjnych (wyższy wskaźnik odnotowano w gminach Buk i Stęszew). Z kolei liczba ludności w przeliczeniu na jedną placówkę biblioteczną jest wyższa niż w kraju, regionie, powiecie oraz gminach Buk i Stęszew, natomiast zbliżony do pozostałych porównywanych JST. Na tym tle wyraźnie wyróżnia się wskaźnik dotyczący wypożyczenia księgozbioru w woluminach, który – w przeliczeniu na 1 czytelnika, jest wyższy od wartości dla kraju, powiatu poznańskiego, jak również porównywanych JST, ustępując jedynie wartościom omawianego wskaźnika dla regionu³⁶.

³⁵ Tamże

³⁶ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

Tabela 18. Wybrane wskaźniki dot. usług kulturalnych w roku 2022³⁷

Jednostka terytorialna	liczba uczestników imprez na 1000 ludności	liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 10 tys. ludności
POLSKA	722,2	9 541,77	1,0
WIELKOPOLSKIE	596,1	11 529,96	0,9
Powiat poznański	438,8	15 264,83	0,7
Buk (3)	785,6	12 812,00	0,8
Dopiewo (2)	291,1	34 888,00	0,3
Komorniki (2)	496,3	4 541,13	2,2
Stęszew (3)	163,3	15 498,00	0,6
Tarnowo Podgórne (2)	535,9	16 325,50	0,6

W analizie z obszaru kultury wzięto również pod uwagę dane dotyczące usług kulturalnych. W porównaniu do danych krajowych, regionalnych i powiatowych, w gminie Dopiewo niskie wartości przyjmują wskaźniki dotyczące uczestnictwa w różnego rodzaju imprezach kulturalnych, a także uwagę zwraca niewielka liczba placówek kulturalnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności. W powyższym zestawieniu na uwagę zasługują dane dotyczące liczby mieszkańców przypadających na placówkę kultury.

Sport i rekreacja

Sportem i rekreacją w gminie Dopiewo w głównej mierze zajmuje się Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Dopiewie. Pod opieką GOSiR znajdują się następujące obiekty:

- siłownia zewnętrzna,
- boiska piłkarskie,
- hala sportowa,
- boiska typu Orlik,
- boisko wielofunkcyjne,

³⁷ Bank Danych Lokalnych GUS

- owocowa plaża,
- przystań wodna.

Ponadto na terenie gminy Dopiewo dostępne są liczne siłownie plenerowe, pozaszkolne boiska sportowe oraz kompleksy rekreacyjno-wypoczynkowe. Mieszkańcy gminy mogą uczestniczyć w cyklicznych zajęciach sportowych i rekreacyjnych realizowanych zarówno przez GOSiR w Dopiewie oraz stowarzyszenia, w następujących dyscyplinach: piłka nożna, koszykówka, piłka ręczna dziewcząt, szachy, karate, aikido, zajęcia taneczne, lekkoatletyczne, tenis, gimnastyka dla seniorów, biegi terenowe i zajęcia aerobowe³⁸.

4. Analiza wyników badania ilościowego

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania ilościowego. Jak już wspomnieliśmy, pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy) i CATI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Telefoniczny) na próbie N=700 mieszkańców gminy Dopiewo.

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje na temat struktury próby, która była ważona ze względu na płeć i wiek (tj. dostosowana do struktury badanej populacji). Kluczowe parametry społeczno-demograficzne zamieszczone w poniższej tabeli są istotne w kontekście analiz prezentowanych w tej części opracowania.

Tabela 19. Struktura próby mieszkańców gminy Dopiewo

płeć	
kobieta	48%
mężczyzna	52%
wiek	
15-19	5%
20-29	10%
30-39	27%
40-49	27%
50-59	12%
60-74	15%
75 i więcej	4%

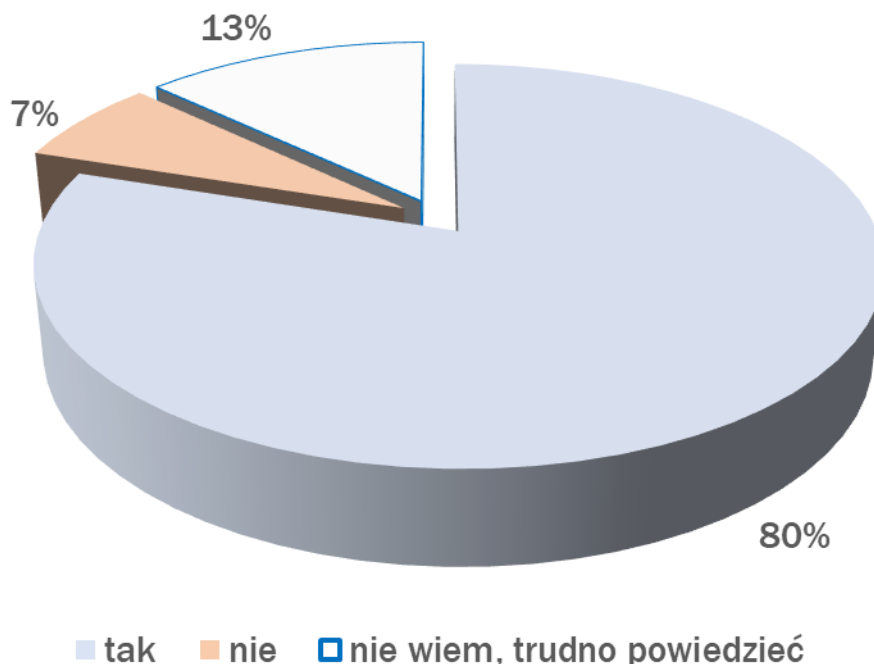
³⁸ „Raport o stanie gminy Dopiewo za 2022 rok”, Urząd Gminy Dopiewo, Dopiewo, 2023

wykształcenie	
podstawowe (w tym gimnazjalne)	3%
zawodowe	12%
średnie	29%
wyższe	56%
sytuacja zawodowa	
pracuję na stałe (na etacie)	51%
jestem przedsiębiorcą, własna działalność gospodarcza	18%
jestem emerytem(ką), rencistą(tką)	18%
jestem uczniem, studentem	8%
pracuję dorywczo (na umowę cywilno-prawną)	4%
zajmuję się domem (nie pracuję)	4%
jestem bezrobotnym(a)	3%
inna sytuacja	2%
jestem rolnikiem	1%
posiadanie dzieci	
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 6 lat lub młodsze	25%
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat	39%
mam przynajmniej 1 dziecko w wieku 16-18 lat	10%
nie mam dzieci w wieku poniżej 18 lat	42%
niepełnosprawność	
osoba pełnosprawna	87%
osoba z niepełnosprawnością ruchową	11%
osoba z niepełnosprawnością inną niż ruchowa	2%

Jak już wspomnieliśmy, w zrealizowanej próbie kluczowe były parametry płci i wieku, pozostałe rozkłady zostały uzyskane w sposób wtórny, na podstawie uzyskanych odpowiedzi respondentów. Jak już wspomnieliśmy, po zakończeniu realizacji pomiaru została przeprowadzona statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych, jak płeć i wiek) do parametrów badanej populacji (mieszkańców gminy Dopiewo w wieku 15 lub więcej lat). Co istotne, mężczyźni przeważają nad kobietami, a 19 proc. badanych stanowią osoby w wieku 60 lat i starsze. 56 proc. ankietowanych stanowią osoby z wykształceniem wyższym, a ponad czterokrotnie mniej liczną grupę – osoby z wykształceniem zawodowym. Ponad połowa respondentów pracuje na etacie, natomiast 18 proc. badanych to emeryci i renciści. W grupie badanych nie odnotowano 1 proc. rolników.

W zrealizowanej próbie 13 proc. stanowią osoby z niepełnosprawnościami. Ponad połowa badanych deklaruje, że w ich gospodarstwach domowych zamieszkują dzieci lub młodzież poniżej 18. roku życia.

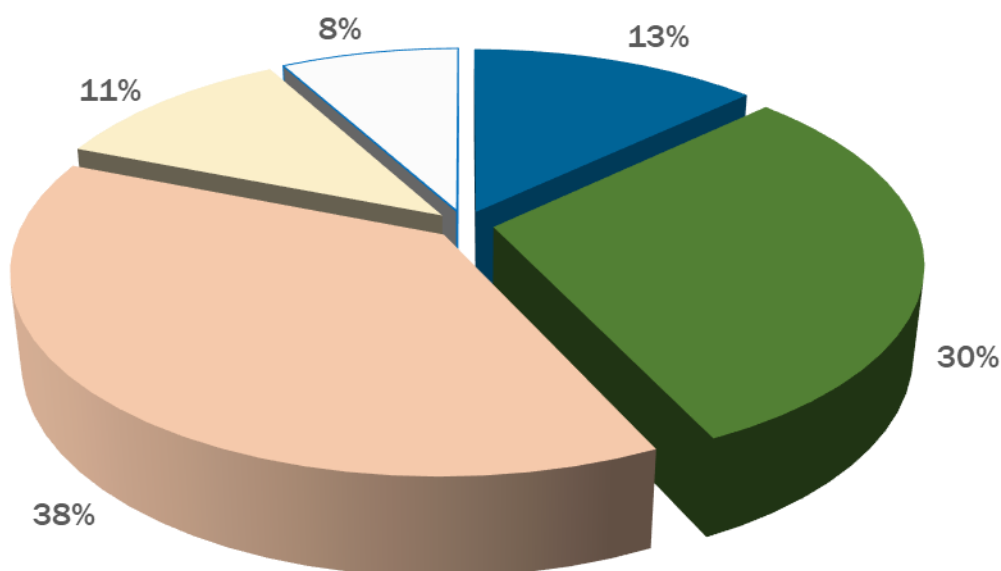
Wykres 20. Wiązanie przyszłości swojej i swojej rodziny z gminą Dopiewo

80 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) z gminą Dopiewo. Najczęściej są to trzydziestolatkowie (85 proc.), czterdziestolatkowie (88 proc.), uczestnicy badania w wieku 60-74 lata (96 proc.) i 75 lat i więcej (100 proc.), respondenci z wykształceniem wyższym (86 proc.), emeryci i renciści (98 proc.), badani posiadający dzieci w wieku poniżej 18 lat, respondenci, którzy mają poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych (90 proc.), osoby deklarujące wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (91 proc.), badani zadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami (85 proc.), uczestnicy pomiaru, którzy deklarują, że głosowali we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych (87 proc.), działali lub wspierali działalność organizacji pozarządowej (89 proc.), brali udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych (90

proc.), brali udział w konsultacjach społecznych w sprawach lokalnych (88 proc.), brali udział w zebraniach spółdzielni lub wspólnoty mieszkaniowej (91 proc.), brali udział we wspólnych działaniach sąsiedzkich (89 proc.), a także mieszkańcy oceniający, że jakość życia w gminie Dopiewo jest wysoka (89 proc.).

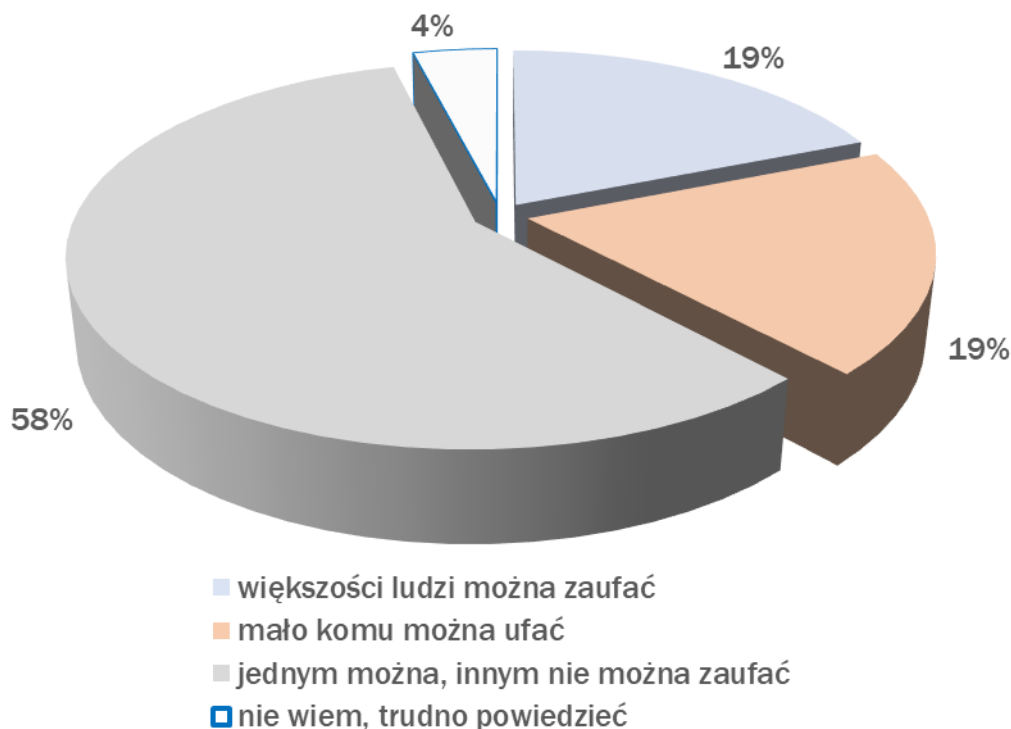
Wykres 21. Poczucie wpływu na bieg spraw publicznych w gminie Dopiewo

■ tak (4) ■ raczej tak (3) ■ raczej nie (2) ■ nie (1) ■ nie wiem, trudno powiedzieć

43 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości, natomiast pozostałe wyrażają odmienną opinię, bądź nie mają zdania na ten temat – jest to wynik zbliżony do rezultatów innych pomiarów, realizowanych przez firmę LBS. Poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych najczęściej wymieniają respondenci, wiążący przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dopiewo (49 proc.), osoby deklarujące wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (65 proc.), mieszkańcy zadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami (48 proc.), badani podejmujący jedną z form aktywności społecznej, a także deklarujący wysoką ocenę jakości życia w gminie (56 proc.).

Wykres 22. Zaufanie w relacjach z innymi

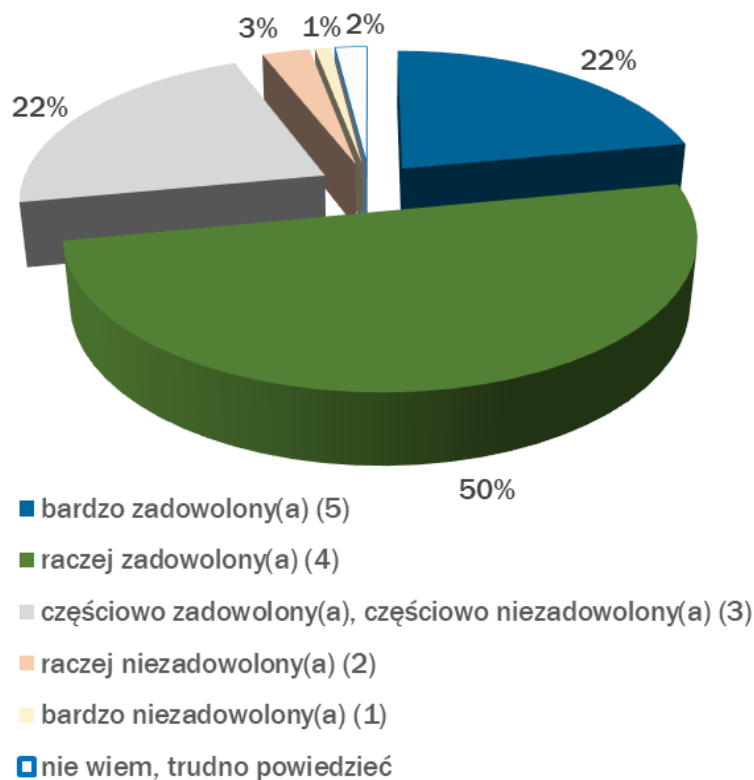

Na tle innych badań realizowanych przez firmę LBS, odnotowany poziom zaufania w codziennych relacjach z innymi jest przeciętny³⁹. Ponad połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. 19 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać. Relatywnie wysokie rezultaty odnotowano wśród respondentów, którzy wiążą przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dopiewo (21 proc.), osób które mają poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych (28 proc.), badanych zadowolonych ze swoich relacji z sąsiadami (23 proc.), mieszkańców głosujących we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych (25 proc.) oraz biorących udział we wspólnych działaniach z sąsiadami (25 proc.), a także deklarujących wysoką ocenę jakości życia w gminie (23 proc.).

³⁹ Tego rodzaju pomiary są realizowane z wykorzystaniem analogicznych narzędzi, jednak znacząco różnią się techniczne szczegóły sposobu realizacji owych pomiarów, zatem ich wyniki nie powinny być zestawiane i porównywane wprost. Jeśli chodzi o przykładowe wyniki: w podwarszawskiej gminie Brwinów 20 proc. badanych uważa, że większości ludzi można zaufać, 13 proc. rozmówców uważa, że mało komu można zaufać. Analogicznie wyniki dla miasta Kobyłka wynoszą – odpowiednio - 12 proc. i 15 proc., dla miasta Jastrzębie-Zdrój: 24 proc. i 27 proc., zaś dla miasta Starachowice: 10 proc. i 34 proc..

Niepełna 2 na 10 rozmówców uważa, że mało komu można zaufać – tego rodzaju ocenę wyrażają przede wszystkim mieszkańcy, którzy nie wiążą przyszłości swojej i swojej rodziny z gminą Dopiewo (53 proc.), deklarujący niski poziom poczucia sprawczości (24 proc.), mężczyźni (23 proc.), osoby z wykształceniem zawodowym (35 proc.), dwudziestolatkowie (40 proc.), badani niezadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami (54 proc.) oraz wyrażający ambiwalentne lub neutralne opinie na ten temat 29 proc.), jak również mieszkańcy nisko oceniający jakość życia w gminie (29 proc.)

Wykres 23. Poziom zadowolenia z relacji z sąsiadami

Dane na temat poziomu zadowolenia z relacji z sąsiadami zostały zebrane z wykorzystaniem skali pięciostopniowej. 72 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji, zaś uzyskana średnia wynosi 3,92 – jest to rezultat zbliżony do umiarkowanie pozytywnej kategorii odpowiedzi („4”). Wysokie rezultaty odnotowano wśród mieszkańców w wieku 40-49 lat (80 proc.) oraz 60-74 lata (88 proc.), emerytów i rencistów (83 proc.), badanych posiadających przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat (79 proc.), osób

z niepełnosprawnością ruchową (96 proc.), respondentów wiążących przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dopiewo (77 proc.), mieszkańców, którzy mają poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych (80 proc.), deklarujących wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (89 proc.), podejmujących przynajmniej jedną form aktywności społecznej, jak również osób wysoko oceniających jakość życia w gminie (82 proc.).

Tabela 24. Podejmowanie różnych form aktywności społecznej

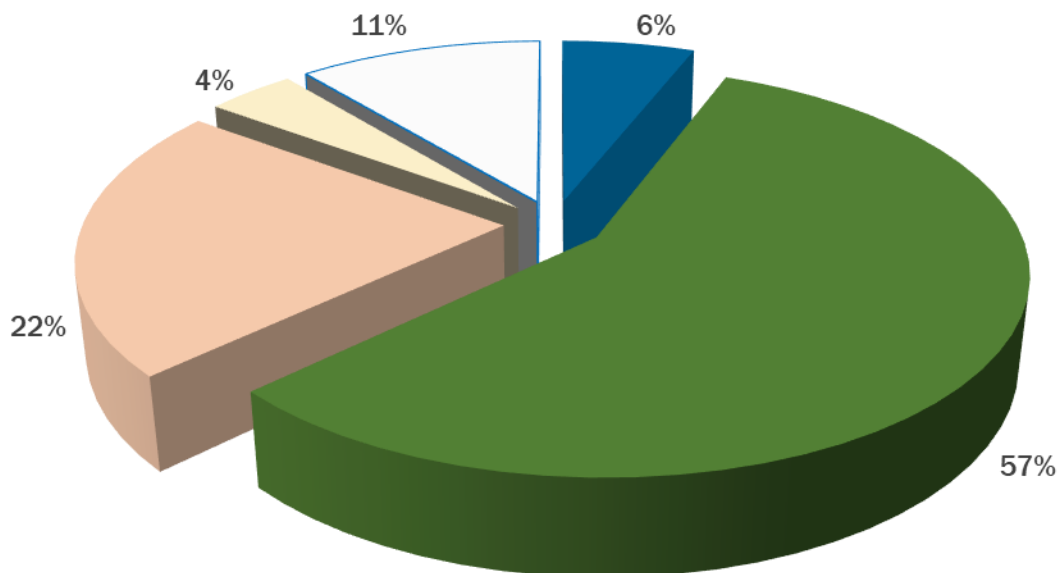
głosowałem(am) we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych	66%
brałem(am) udział we wspólnych działaniach z sąsiadami	34%
dyskutowałem(am) o sprawach lokalnych w Internecie	27%
działałem(am) lub wspierałem(a) działalność organizacji pozarządowej	18%
brałem(am) udział w działaniach społecznych jako wolontariusz(ka)	18%
nie podejmowałem(am) żadnego z powyższych działań	17%
brałem(am) udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych	16%
zbierałem podpisy pod petycją lub interweniowałem(am) w sprawach lokalnych	16%
brałem(am) udział w konsultacjach społecznych w sprawach lokalnych	14%
brałem(am) udział w zebraniach spółdzielni lub wspólnoty mieszkaniowej	14%
działałem(am) w organizacji religijnej (np. parafialnej)	10%
brałem(am) udział w protestach dotyczących spraw lokalnych	6%
podejmowałem(am) inne działania w sprawach lokalnych	5%
nie wiem, trudno powiedzieć	3%
kandydowałem(am) w wyborach samorządowych (np. do rady gminy)	2%

Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 83 proc. badanych, co – na tle innych badań prowadzonych przez wykonawcę – można uznać za wynik relatywnie wysoki. Zdecydowaną większość działań wymienionych w powyższej tabeli najczęściej podejmują trzydziestolatkowie, czterdziestolatkowie oraz osoby w wieku 60-74 lat, respondenci z wykształceniem wyższym, osoby pracujące na etacie, prowadzące własną działalność gospodarczą, emeryci i renciści, respondenci badani posiadający dzieci w wieku poniżej 18 lat, a także badani oceniający sytuację ekonomiczną swojej rodziny jako dobrą.

Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach samorządowych, udział w działaniach sąsiedzkich, dyskusowanie o sprawach

lokalnych w Internecie. 18 proc. badanych deklaruje wspieranie działalności organizacji „trzeciego sektora”.

Wykres 25. Ocena jakości życia w gminie Dopiewo

■ wysoka (4) ■ raczej wysoka (3) ■ raczej niska (2) ■ niska (1) ■ nie wiem, trudno powiedzieć

Pojęcie jakości życia nie jest jednoznacznie zdefiniowane w naukach społecznych. W tym miejscu można przywołać wiele sposobów ujęcia tego terminu, które dość znacznie się różnią (choć nie zawsze są wzajemnie sprzeczne), np. nieco inne podejście do tego zagadnienia prezentują socjologowie, psychologowie, ekonomiści, przedstawiciele nauk medycznych, czy specjaliści z obszaru polityki społecznej. Na potrzeby tego opracowania można przyjąć, że pomiar jakości życia oznacza próbę odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, a także ocenę zadowolenia z życia – w różnych aspektach, w tym w odniesieniu do stopnia zaspokojenia potrzeb lokalnych (np. poprzez świadczenie usług publicznych). Z jednej strony może oznaczać próbę poszukiwania możliwie obiektywnych wskaźników jakości życia (tj. na podstawie danych zastanych), z drugiej – odwołanie się do subiektywnych przekonań mieszkańców (mierzonych na podstawie badań deklaracyjnych).

W świetle badań ankietowych 63 proc. badanych uważa, że jakość życia w mieście jest wysoka, natomiast nieco ponad 1/4 mieszkańców formułuje ocenę negatywną. Średnia wynosi 2,73, co jest równoznaczne z opinią zbliżoną do ambiwalentnej, neutralnej kategorii w skali czterostopniowej (powyższa ocena jest przeciętna na tle wyników innych, podobnych badań, realizowanych przez LBS). O wysokiej jakości życia najczęściej przekonane są kobiety (69 proc.), czterdziestolatkowie (72 proc.), osoby w wieku 60-74 lat (80 proc.), badani z wykształceniem wyższym (68 proc.), emeryci i renciści (77 proc.), posiadający przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat (67 proc.), osoby z niepełnosprawnością ruchową (80 proc.), mieszkańcy podejmujący przynajmniej jeden rodzaj aktywności społecznej, badani, którzy wiążą przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dopiewo (70 proc.), zadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami (71 proc.), mieszkańcy deklarujący wysoki poziom poczucia sprawczości (80 proc.), a także wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (76 proc.).

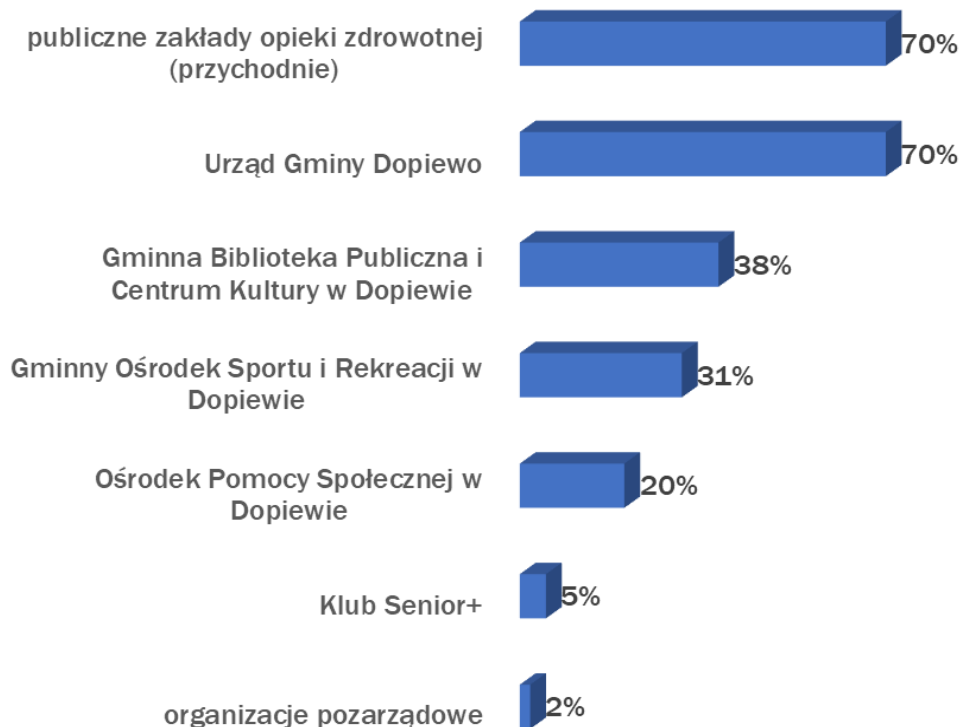
Wykres 26. Ocena jakości usług oferowanych przez miejscowe instytucje lub organizacje

	Jakość oferty dla seniorów	Jakość oferty szkół podstawowych	Jakość oferty przedszkoli	wspieranie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej	transport zbiorowy, komunikacja publiczna	Jakość usług pomocy społecznej	Jakość oferty kulturalnej	Jakość oferty sportowo-rekreacyjnej	Jakość oferty spędzania czasu wolnego	wzmacnianie aktywności społecznej mieszkańców	działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia	Jakość usług dla osób niepełnosprawnych	Jakość usług dla osób bezrobotnych, aktywizacja zawodowa	Jakość usług ochrony zdrowia
bardzo dobrze (5)	8%	9%	8%	3%	13%	3%	9%	6%	3%	2%	2%	1%	1%	2%
raczej dobrze (4)	24%	41%	37%	20%	35%	13%	32%	35%	27%	19%	14%	10%	8%	17%
średnio, ani źle, ani dobrze (3)	13%	22%	17%	14%	27%	17%	29%	26%	33%	32%	38%	17%	16%	35%
raczej źle (2)	4%	8%	9%	3%	13%	5%	17%	17%	21%	16%	15%	11%	8%	24%
bardzo źle (1)	2%	2%	2%	1%	5%	1%	6%	5%	8%	5%	6%	3%	4%	14%
nie wiem, trudno powiedzieć	49%	18%	27%	59%	7%	61%	7%	11%	8%	26%	25%	58%	63%	8%

DOBRE (4+5)	32%	50%	45%	23%	48%	16%	41%	41%	30%	21%	16%	11%	9%	19%
ŹLE (1+2)	6%	10%	11%	4%	18%	6%	23%	22%	29%	21%	21%	14%	12%	38%
Średnia w skali 1-5	3,63	3,56	3,55	3,5	3,4	3,28	3,22	3,22	2,96	2,96	2,88	2,85	2,81	2,67

Ankietowani mieszkańcy oceniali jakość usług społecznych w wyszczególnionych obszarach, posługując się skalą od 1 do 5. Badani mieszkańcy gminy Dopiewo formułują relatywnie wysokie oceny jakości oferty dla seniorów, jakości usług edukacyjnych (szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz przedszkoli), usługi wsparcia rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi pomocy społecznej. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług z zakresu ochrony zdrowia, jakość usług dla osób bezrobotnych, jakość usług dla osób niepełnosprawnych, działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, wzmacnianie aktywności społecznej mieszkańców, jak również jakość oferty spędzania czasu wolnego. Co ciekawe, doświadczanie niepełnosprawności, nie wpływa na ocenę oferty wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, tj. nie odnotowano różnic istotnych statystycznie.

Wykres 27. Korzystanie z usług różnych Instytucji lokalnych w okresie ostatnich dwóch lat

W badaniu ankietowym poruszono również zagadnienia związane z korzystaniem z oferty różnych instytucji lokalnych, jak również oceną jakości tych usług w okresie ostatnich 2 lat, licząc od daty realizacji pomiaru. Respondenci najczęściej korzystali z usług publicznie dostępnych zakładów opieki zdrowotnej, Urzędu Gminy Dopiewo, Gminnej Biblioteki Publicznej i Centrum Kultury w Dopiewie, Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Dopiewie, a także Ośrodka Pomocy Społecznej w Dopiewie. Osoby, które skorzystały z usług ww. podmiotów odpowiadały na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z otrzymanych usług.

Tabela 28. Ocena jakości usług różnych instytucji lokalnych

	Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie	Klub Senior+	organizacje pozarządowe	Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Dopiewie	Ośrodek Pomocy Społecznej w Dopiewie	Urząd Gminy Dopiewo	publiczne zakłady opieki zdrowotnej
bardzo zadowolony(a) (5)	62%	49%	47%	25%	28%	22%	5%
raczej zadowolony(a) (4)	34%	51%	41%	54%	51%	57%	32%
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	2%	0%	8%	19%	17%	15%	37%
raczej niezadowolony(a) (2)	1%	0%	4%	1%	2%	4%	18%
bardzo niezadowolony(a) (1)	1%	0%	0%	1%	2%	2%	7%
ZADOWOLONY (4+5)	96%	100%	88%	79%	79%	79%	38%
NIEZADOWOLONY (1+2)	2%	0%	4%	2%	4%	6%	25%
Średnia w skali 1-5	4,55	4,49	4,31	4,02	4	3,93	3,11

Jak już wspomnieliśmy, uczestnicy pomiaru zostali zapytani również o poziom zadowolenia z usług tych podmiotów, z którymi mieli kontakt (stąd zróżnicowane podstawy procentowania w przypadku każdego z ww. podmiotów). Najwyżej oceniona została Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie. Na dwóch kolejnych miejscach znalazły się Klub Senior+ oraz organizacje pozarządowe. Na ostatnich miejscach w rankingu uplasowały się: zakłady opieki zdrowotnej oraz Urząd Gminy w Dopiewie. Powyższe zestawienie należy interpretować w sposób umiemytny, ponieważ poszczególne podmioty mają swoją specyfikę, świadczą zupełnie inne usługi dla różnych grup odbiorców, działają na podstawie różnych regulacji prawnych. Z pewnością powyższe wyniki nie powinny być analizowane wprost – jako ranking jakości różnych instytucji i podmiotów lokalnych.

Tabela 29. Preferowane działania w sferze społecznej w okresie najbliższego roku

tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego	71%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia	68%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji	46%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	44%
terapia i pomoc psychologiczna oraz psychiatryczna	39%
działania na rzecz poziomu partycypacji i aktywności społecznej mieszkańców	33%
integracja różnych grup mieszkańców (np. międzypokoleniowa)	32%
wspieranie osób i grup doświadczających biedy i ubóstwa	30%
zapobieganie przemocy domowej	30%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych żłobków	28%
aktywizacja zawodowa, wspieranie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy	26%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół	26%
działania na rzecz równości kobiet i mężczyzn	23%
profilaktyka uzależnień	20%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych przedszkoli	19%

Respondenci mogli wymienić dowolną liczbę kierunków działań, które – ich zdaniem – powinny zostać przeprowadzone w gminie Dopiewo w okresie najbliższego roku, licząc od daty realizacji pomiaru. Ankietowani w największym stopniu oczekują tworzenia miejsc spędzania czasu wolnego (najwyższą ocenę formułują kobiety (76 proc.), trzydziestolatkowie (83 proc.), badani z wyższym wykształceniem (78 proc.), osoby pracujące na etacie (76 proc.), przedsiębiorcy (79 proc.), badani posiadający przynajmniej 1 dziecko w wieku 6 lat lub młodsze (83 proc.) oraz przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat (80 proc.). Wysokie pozycje w rankingu zajmuje poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia. Najczęściej są to osoby w wieku 60-74 lata (85 proc.), emeryci i renciści (81 proc.), mieszkańcy oceniający sytuację ekonomiczną swojej rodziny jako trudną (86 proc.), jak również osoby z niepełnosprawnością ruchową (85

proc.). Na kolejnych miejscach rankingu znalazły się: poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji, poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług kulturalnych. W opinii badanych duże znaczenie ma również terapia i pomoc psychologiczna oraz psychiatryczna, działania na rzecz poziomu partycypacji i aktywności społecznej mieszkańców, jak również integracja różnych grup mieszkańców (np. międzypokoleniowa) – na tle pozostałych grup respondentów istotnie częściej najwyższą ocenę formułowali osoby, które wiążą przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dopiewo (35 proc.), mieszkańcy deklarujący wysoki poziom poczucia sprawczości (37 proc.) oraz podejmujący przynajmniej jeden rodzaj aktywności społecznej oraz kobiety (39 proc.). Na ostatnim miejscu wymieniono poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych przedszkoli. Przypomnijmy, że ww. obszar znalazł się na drugim miejscu pod względem oceny jakości usług społecznych w gminie Dopiewo. Jest to kolejny sygnał, świadczący o tym, że mieszkańcy raczej pozytywnie oceniają sytuację w obszarze edukacji. Dodajmy, że powyższy rozkład powinien być interpretowany w sposób umiemytny, zwłaszcza, że odniesienie się do części poruszanych zagadnień wymagało wysokiego poziomu refleksyjności, a – w niektórych przypadkach – również wiedzy eksperckiej. Warto pamiętać, że powyższe zestawienie jest oparte na deklaracjach i subiektywnych ocenach uczestników badania.

Tabela 30. Zapotrzebowanie na różne usługi społeczne

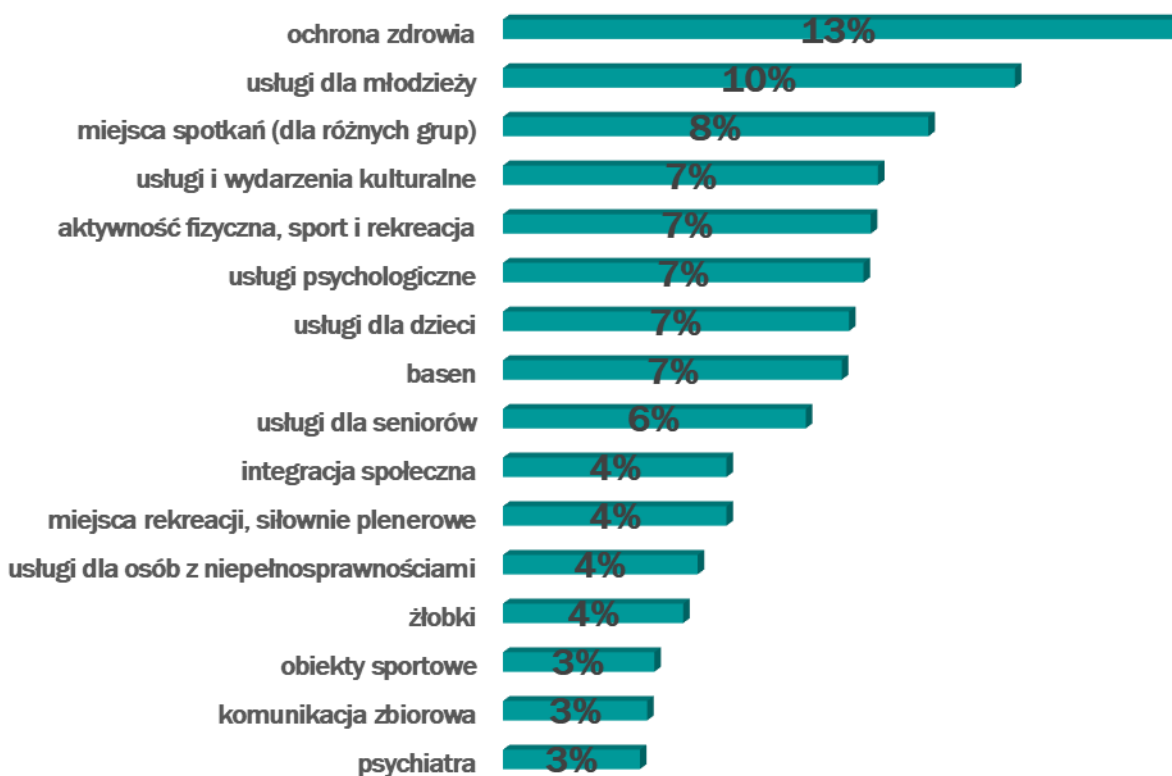
	ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców i chciał(a)bym z niej skorzystać	ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców, ale osobiście nie chciał(a)bym z niej skorzystać	ta usługa jest niepotrzebna i nie chciał(a)bym z niej skorzystać
usługi sportowe i rekreacyjne	49%	43%	8%
programy wspomagające zdrowie i zdrowy tryb życia	42%	46%	12%
mobilny fizjoterapeuta (dojeżdżający do odbiorcy)	41%	46%	13%
usługi rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii	40%	53%	7%
porady prawne	37%	55%	8%
usługi edukacyjne, wspierające szczególnie uzdolnione dzieci i młodzież	33%	58%	9%

mobilna pielęgniarka (dojeżdżająca do odbiorcy)	28%	65%	7%
wsparcie psychologiczne i terapeutyczne dla dorosłych	26%	68%	6%
wsparcie psychologiczne i terapeutyczne dla dzieci i młodzieży	26%	70%	4%
klub dla rodzin z dziećmi	24%	61%	15%
usługi sąsiedzkie (pomoc sąsiadów w różnych sprawach życia codziennego)	22%	56%	22%
klub młodzieżowy	22%	70%	8%
wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	19%	69%	12%
środowiskowa opieka geriatryczna (lekarz, pielęgniarka, psychiatra dla seniora i jego rodziny)	17%	74%	9%
usługi edukacyjne dla dzieci z trudnościami w nauce	17%	72%	11%
psychiatria środowiskowa (lekarz-psychiatra, psycholog, pielęgniarka, terapeuta)	17%	72%	11%
taksówka dla seniora i osób z niepełnosprawnościami	15%	71%	14%
pomoc w sprawach życia codziennego: zakupach, sprzątaniu, załatwianiu spraw urzędowych, towarzyszenie podczas wizyty u lekarza, odbiór leków	15%	64%	21%
mobilne usługi pielęgnacyjne (fryzjer, kosmetolog itp.)	14%	47%	39%
terapia rodziny i mediacje	13%	65%	22%
asystent osoby niepełnosprawnej	12%	76%	12%
środowiskowa opieka długoterminowa, np. kompleksowe wsparcie dla osoby chorej lub ofiary wypadku i jej rodziny (np. rehabilitacja, wsparcie psychologiczne, opieka wytchnieniowa)	12%	81%	7%
wsparcie dla młodych matek, np. edukacja i upowszechnianie wiedzy na temat ciąży, macierzyństwa, higieny i zdrowego trybu życia	10%	68%	22%
opieka wytchnieniowa dla rodzin lub opiekunów osób niesamodzielnych (np. seniorów, osób z niepełnosprawnościami)	10%	80%	10%
usługi wsparcia krótkoterminowego (w formie dziennej lub całodobowej) dla osób niesamodzielnych i ich opiekunów	9%	76%	15%
grupy wsparcia dla seniorów lub osób z niepełnosprawnościami, łączące rodzinę, sąsiadów, wolontariuszy i pracowników instytucji pomocowych	7%	77%	16%
posiłki dla osób samotnych i niesamodzielnych, dowożone do ich miejsca zamieszkania	7%	76%	17%

Co do zasady, wszystkie usługi wymienione w powyższej tabeli postrzegane są jako potrzebne dla mieszkańców gminy, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać z nich osobiście. Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług o charakterze powszechnym, a więc usług sportowych i rekreacyjnych, czy programów wspomagających

zdrowie i zdrowy tryb życia. Wysoko w rankingu znalazły się również usługi specjalistyczne, takie jak mobilny fizjoterapeuta oraz usługi rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii. Na niższych pozycjach omawianego rankingu znalazły się usługi skierowane do węższego grona odbiorców, w tym osób, czy rodzin o specjalnych potrzebach (np. osób samotnych, seniorów, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, rodzin z dziećmi). Tego rodzaju usługi charakteryzują się wysokim stopniem specjalizacji, ze względu na konieczność dopasowania do zróżnicowanych potrzeb różnych grup, czy segmentów odbiorców.

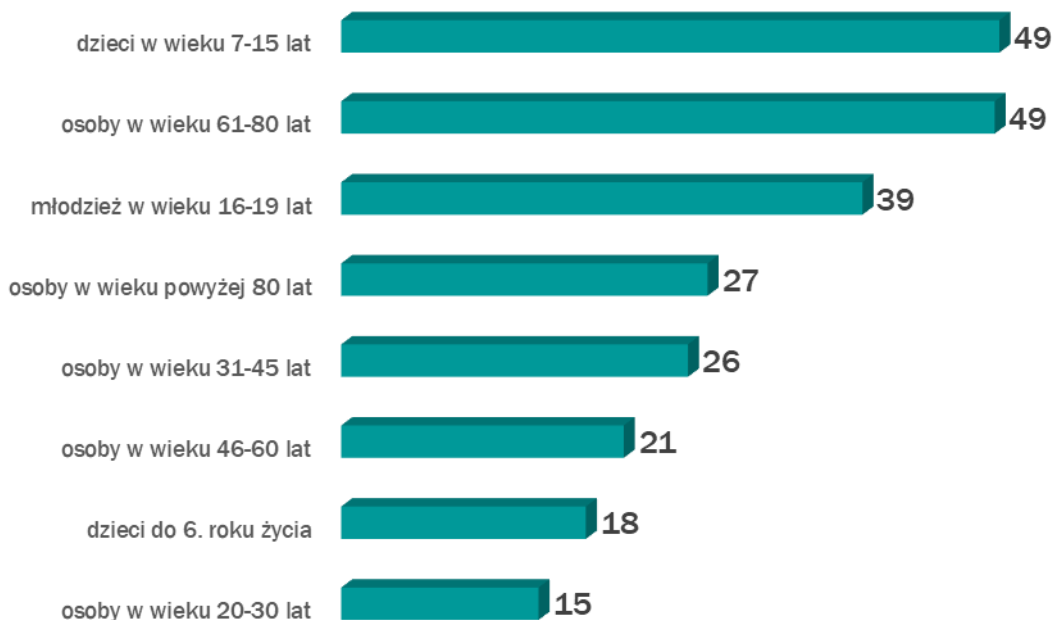
Wykres 31. Brakujące usługi społeczne w Gminie Dopiewo

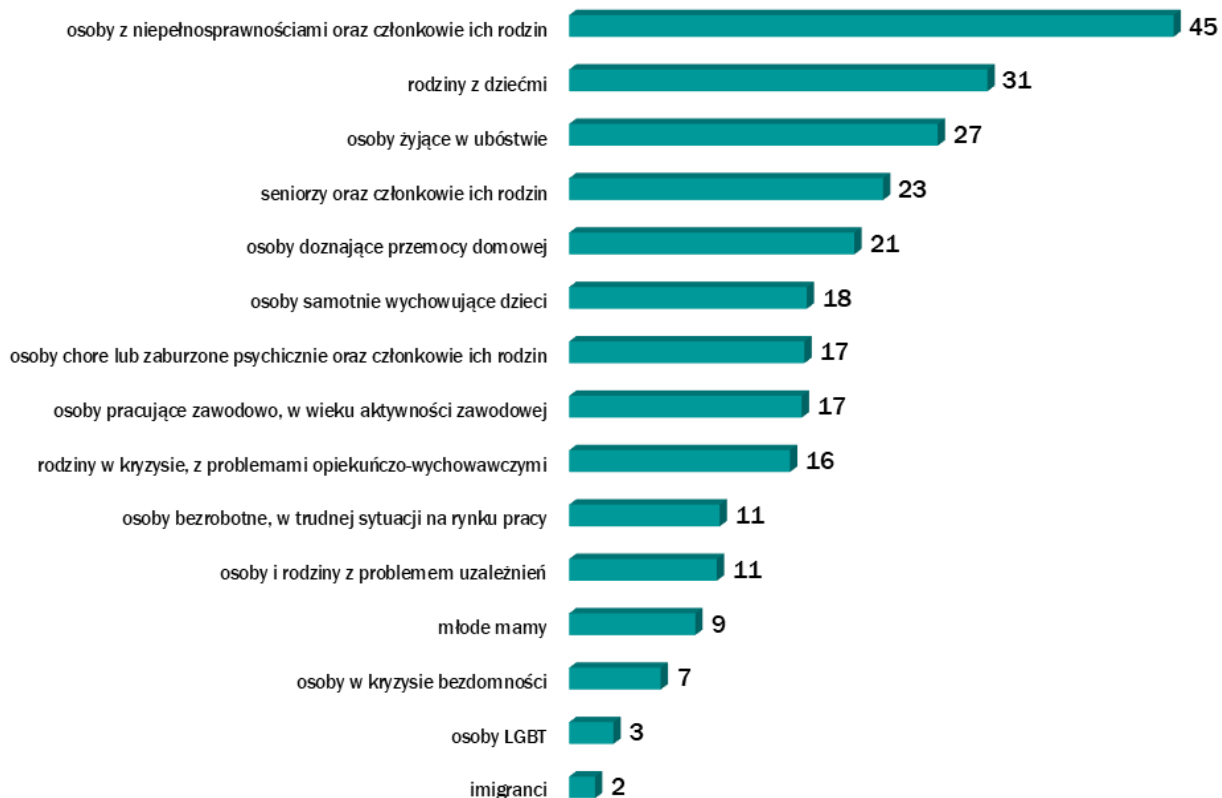
Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, które charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali jakich – ich zdaniem – usług społecznych brakuje mieszkańcom gminy Dopiewo. Na etapie pracy z danymi udzielone odpowiedzi zostały zakodowane i przyporządkowane do ogólnych kategorii, które mogą być prezentowane w ujęciu statystycznym. Warto zaznaczyć, że liczna grupa uczestników

pomiaru miała trudności z udzieleniem odpowiedzi na tak postawione pytanie (wysoki odsetek braków danych) lub formułowała oczekiwania niezwiązane z obszarem usług społecznych (np. obejmujące zagadnienia budowy „twardej” infrastruktury, jak drogi, chodniki, czy ścieżki rowerowe). Badani najczęściej wskazują deficyty związane z usługami ochrony zdrowia, takimi jak np. trudny dostęp do lekarzy specjalistów, a – co za tym idzie – zbyt długi czas oczekiwania na wizytę lekarską. Wysoko w hierarchii potrzeb lokują się szeroko rozumiane usługi dla młodzieży, a także konieczność tworzenia większej liczby miejsc spotkań dla różnych grup społecznych (w których możliwa byłaby m.in. realizacja usług społecznych). Na kolejnych miejscach wymieniano: szeroko rozumiane usługi kulturalne (zajęcia, wydarzenia), usługi z obszaru sportu i rekreacji, dostęp do usług psychologicznych (dla różnych grup mieszkańców – dzieci, młodzieży, osób dorosłych), ofertę dla dzieci, potrzebę budowy basenu, jak również poszerzenie oferty dla seniorów.

Wykres 32. Grupy wiekowe mieszkańców, do których powinny być kierowane usługi społeczne

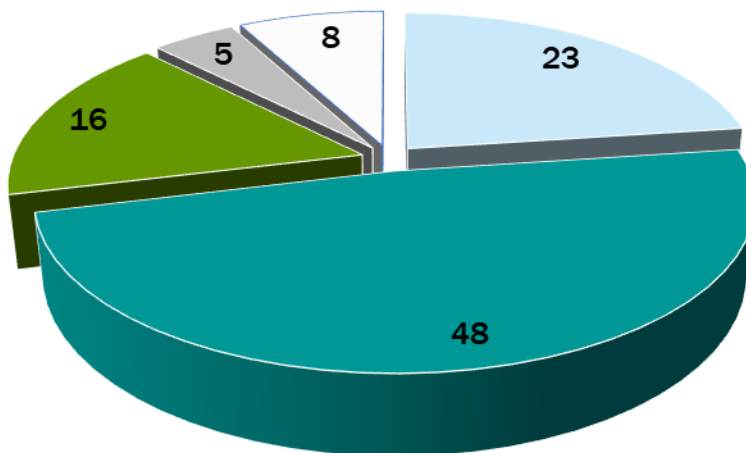
Wykres 33. Grupy kategoryjne mieszkańców, do których powinny być kierowane usługi społeczne

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w gminie Dopiewo. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście dzieci w wieku 7-15 lat, seniorów w wieku 61-80 lat, jak również młodzież w wieku lat 16-19, ponadto liczna grupa badanych widzi potrzebę realizacji usług dla seniorów powyżej 80. roku życia oraz dla osób w wieku 31-45 lat.

W przypadku grup kategoryjnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, rodziny z dziećmi oraz osoby doświadczające ubóstwa i trudnych warunków życia. Dość liczne grupy respondentów wskazały seniorów i członków ich rodzin oraz osoby doznające przemocy domowej. Warto wspomnieć, że odpowiadając na dwa powyższe pytania respondenci mogli wymienić nie więcej, niż 3 najważniejsze odpowiedzi (w każdym pytaniu osobno).

Wykres 34. Gotowość do ponoszenia opłat za usługi społeczne

- Korzystał(a)bym tylko z bezpłatnych usług
- Zapłacił(a)bym za niektóre usługi kwotę do 50 zł za godzinę, jeśli ta opłata byłaby konieczna
- Zapłacił(a)bym za niektóre usługi kwotę do 100 zł za godzinę, jeśli ta opłata byłaby konieczna
- W przyszłości nie zamierzam korzystać z usług społecznych
- nie wiem, trudno powiedzieć

Respondentom zaprezentowano 4 stwierdzenia odnośnie chęci korzystania z odpłatnych lub bezpłatnych usług społecznych, przy założeniu, że opłaty za niektóre usługi byłyby obligatoryjne. Chęć skorzystania z usług społecznych deklaruje 87 proc. ankietowanych. 23 proc. uczestników pomiaru oczekuje dostępu do bezpłatnych usług społecznych (najczęściej seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby o trudnej sytuacji materialnej). Wspomniany wynik zbliżony jest do rezultatów pomiarów przeprowadzonych w innych gminach o zbliżonych parametrach, gdzie występuje silne przyzwolenie na korzystanie z częściowo odpłatnej oferty. 64 proc. badanych deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłoby to konieczne, natomiast prawie połowa – za niewielką opłatą.

Ankietowani zapoznawali się również z zestawem stwierdzeń, zawierających różne przekonania na temat wybranych aspektów, związanych z korzystaniem z usług

społecznych. Badani mogli zgodzić się lub nie zgodzić z ich treścią, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową:

- 36 proc. podziela przekonanie, że miejscowa oferta usług społecznych jest mało dostępna, przeciwną opinię wyraża 19 proc., zaś 45 proc. – neutralną lub ambiwalentną,
- 23 proc. czuje się dobrze poinformowanych o lokalnej ofercie usług społecznych, negatywną ocenę wyraża 40 proc. badanych, zaś 36 proc. – neutralną lub ambiwalentną,
- 23 proc. deklaruje, że barierą korzystania z lokalnej oferty usług społecznych jest brak możliwości przemieszczania się (najczęściej są to seniorzy, osoby z niepełnosprawnością ruchową, jak również respondenci o najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej w gospodarstwie domowym), 57 proc. nie doświadcza tego rodzaju trudności, zaś 21 proc. formułuje ocenę neutralną lub ambiwalentną,
- 18 proc. uważa, że usługi społeczne są zbyt drogie, tego poglądu nie podziela 36 proc., zaś 47 proc. wyraża ocenę neutralną lub ambiwalentną.

Uzyskane wyniki potwierdzają, że mieszkańcy gminy są w małym stopniu poinformowani o dostępnej ofercie usług społecznych, a wielu z nich doświadcza trudności ze znalezieniem informacji na ten temat. Z pewnością pokazuje to, że jednym z kluczowych wyzwań, przed jakim stanie Centrum Usług Społecznych w Gminie Dopiewo, będzie dotarcie z informacją do mieszkańców i skonstruowanie skutecznej strategii komunikacyjnej. Być może tego rodzaju działania komunikacyjne powinny zmierzać do uświadomienia, a nawet wykreowania określonych kategorii potrzeb społecznych. Ponadto respondenci różnią się pod względem oceny kosztów usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania, a także oceny trudności z przemieszczaniem się do miejsca korzystania z tych usług.

5. Analiza wyników badania jakościowego z lokalnymi ekspertami

Opinie lokalnych ekspertów zostały pozyskane na podstawie serii 22 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych. Wzięli w nich udział lokalni liderzy, działacze społeczni, przedstawiciele miejscowych instytucji publicznych i organizacji pozarządowych.

Najważniejsze ustalenia pod kątem realizacji usług społecznych:

- Działalność kulturalna: najważniejszą instytucją kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury w Dopiewie. GBPiCK zatrudnia kadrę specjalistów, posiada infrastrukturę, a także ofertę usług bibliotecznych oraz zajęć i wydarzeń kulturalnych.
- Badane organizacje społeczne prowadzą działalność w sferze kultury, sportu i rekreacji, edukacji i wychowania (np. warsztaty, zajęcia, eventy, prowadzenie żłobka), czy działań wspierających różne grupy mieszkańców (np. seniorów, dzieci i młodzieży).
- Większość rozmówców potwierdza, że liczba organizacji pozarządowych w gminie jest zbyt mała, ale stopniowo zwiększa się. Część badanych uważa, że wywołuje to konflikty, ze względu na konieczność konkurowania o środki z budżetu Gminy (na realizację zadań publicznych). Respondenci, którzy podzielają tego rodzaju przekonanie sądzą, że wśród przedstawicieli miejscowych NGO rozpowszechniona jest postawa „roszczeniowa”, organizacje skupiają się wyłącznie na realizacji swoich celów statutowych („pozamykane we własnej działalności...”), a ich finansowanie jest ograniczone do pozyskiwania środków publicznych. Inaczej rzecz ujmując, większość ww. organizacji funkcjonuje w „tradycyjnym” modelu opartym na dotacjach i nie jest przygotowana do prowadzenia działalności w nowocześnie rozumianym systemie usług społecznych.
- W Gminie rozwija się działalność miejscowych kół gospodyń wiejskich (część KGW zostało zarejestrowanych, część działa jako grupy nieformalne), które są aktywne w obszarze integracji społecznej i zachowania dziedzictwa kulturalnego (np.

konkursy kulinarne, warsztaty, edukacja w obszarze zdrowia i zdrowego stylu życia, np. zdrowego odżywiania). Niektóre KGW zostały zdominowane przez przedstawicielki „nowych” mieszkańców, co wpływa na zmianę wizji oraz profilu ich działalności.

- Innym przejawem „tradycyjnej” wiejskiej aktywności jest działalność ochotniczych straży pożarnych (OSP), które podejmują przedsięwzięcia edukacyjne oraz integrujące lokalną społeczność (np. organizacja wydarzeń, czy imprez okazjonalnych), a także dbają o przestrzeń wspólną w sąsiedztwie swoich siedzib.
- Warto odnotować również działalność grup nieformalnych, które również podejmują działania w obszarze usług społecznych. Przykładem jest oddolna inicjatywa „Aktywne Mamy”, która organizuje nieodpłatne i odpłatne zajęcia dla młodych mam (np. zajęcia ruchowe). Nieformalne inicjatywy to również doraźne inicjatywy na rzecz ważnych dla mieszkańców przedsięwzięć lokalnych („zbieranie podpisów za budową drogi...”). Warto wspomnieć również o działalności lokalnych pasjonatów, którzy są aktywni w sferze dziedzictwa historycznego i kulturalnego („zbieranie pamiątek...”).
- Usługi społeczne w Gminie Dopiewo są również realizowane przez firmy prywatne.
- Ważnym instrumentem realizacji ważnych społecznie przedsięwzięć jest budżet obywatelski, który zyskuje pozytywne oceny naszych rozmówców.
- W tym kontekście ważne jest tworzenie lokalnych miejsc spotkań (jak np. świetlice wiejskie, remizy strażackie). W niektórych miejscowościach funkcjonują świetlice wiejskie, w innych – tego rodzaju obiekty są w planach.
- W ocenie lokalnych specjalistów miejscowa oferta jest pozytywnie odbierana przez mieszkańców. Większość badanych deklaruje, że w ich podmiotach nie są wdrożone systemowe rozwiązania w obszarze monitorowania poziomu zadowolenia odbiorców (jedna z badanych organizacji prowadzi cykliczne badania satysfakcji swoich klientów z jakości świadczonych usług).
- Postrzegane mocne strony podmiotów świadczących usługi społeczne na terenie Gminy:

- ✓ wysoka jakość usług,
 - ✓ pozytywne oceny, wysoki poziom zadowolenia odbiorców,
 - ✓ rozpoznawalność w środowisku lokalnym, duża i rosnąca liczba klientów,
 - ✓ kadra specjalistów (część badanych podmiotów), wysoki poziom merytoryczny, doświadczenie, kompetencje, profesjonalizm, odbyte szkolenia, przyjęta metodyka pracy,
 - ✓ relacje międzyludzkie w zespole,
 - ✓ dobra znajomość lokalnych potrzeb, zakorzenienie, wiedza o sprawach ważnych dla lokalnej społeczności,
 - ✓ samoorganizacja, działalność na rzecz integracji społecznej.
- Postrzegane słabe strony podmiotów świadczących usługi społeczne na terenie Gminy:
 - ✓ ograniczone środki finansowe, brak możliwości rozwoju działalności, czy zatrudnienia stałych pracowników, konieczność inwestowania prywatnych środków w celu sfinansowania bieżącej działalności – część organizacji pozarządowych („to jest wieczna walka o środki...”),
 - ✓ trudności lokalowe, brak własnego lokalu („brakuje sali, w której moglibyśmy się spotykać...”, „czasami korzystamy z sali gminnej, a sprzęt trzymamy w domu...”, „brakuje nam stałej siedziby, miotamy się od sali do sali, od wynajmu do wynajmu...”, „przydałoby nam się więcej przestrzeni...”).
 - Większość respondentów deklaruje, że miejscowe instytucje i organizacje podejmują różne formy współpracy (np. wspólna realizacja projektów lub wydarzeń, jak np. coroczne finały Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy). Tego rodzaju współpraca międzysektorowa jest najbardziej rozwinięta w przypadku miejscowych instytucji, które kooperują z innymi podmiotami publicznymi (Urząd Gminy Dopiewo, OPS, GBPiCK, GOSiR), organizacjami „trzeciego sektora”, liderami lokalnymi (np.

sołtysami) i grupami nieformalnymi. W przypadku mniejszych organizacji tego rodzaju współpraca ma wymiar bardziej akcyjny, doraźny.

- Wszyscy uczestnicy badania deklarują otwartość na podejmowanie różnych form współpracy w przyszłości. Dotyczy to zarówno doraźnych działań o niewielkim zasięgu, jak i realizacji większych przedsięwzięć o wymiarze interdyscyplinarnym, choć tego rodzaju bardziej zaawansowane formy kooperacji nie były dotychczas podejmowane.
- Respondenci różnią się pod względem oceny aktywności społecznej mieszkańców. Większość badanych podziela przekonanie, że poziom aktywności jest średni, przeciętny. W tym kontekście szczególnie istotnym wyzwaniem są działania na rzecz zapewnienia spójności społecznej, np. integracji „starych” i „nowych” mieszkańców Gminy.

Poziom wiedzy naszych rozmówców na temat procesu tworzenia Centrum Usług Społecznych jest zróżnicowany. Część badanych posiada raczej ogólnikowe lub fragmentaryczne informacje na ten temat („to nie moja działka...”, „wiem, że OPS ma się przekształcać...”). Pierwsze skojarzenia – jeśli występują – wiążą się z ideą „wyjścia poza obszar pomocy społecznej”, kompleksowością, świadczeniem usług „w jednym miejscu”, zgodnie z zasadami popytu i podaży. Respondenci mają następujące przemyślenia, związane z tworzeniem CUS w Gminie Dopiewo:

- Większość rozmówców przyjmuje pomysł utworzenia CUS z nadzieją, że nowa instytucja wywoła impuls rozwojowy w sferze społecznej Gminy. Część rozmówców formułuje jednak daleko idące obawy, związane z pozycją CUS w lokalnym środowisku i potencjalnym ingerowaniem Centrum w kompetencje pozostałych jednostek („niektóre jednostki czują się zagrożone...”, „rywalizacja zamiast współpracy...”, „mogą być napięcia i konflikty, jeśli CUS będzie wtrącać się w działalność innych instytucji...”).
- Przede wszystkim oczekuje się, że nowa instytucja będzie „wychodzić poza sferę pomocy społecznej”. W ocenie badanych będzie oznaczać istotne poszerzenie

lokalnej oferty usług społecznych dla mieszkańców. Niezmiernie ważnym aspektem jest zmiana wizerunku nowej instytucji, polegająca na przełamaniu negatywnego stereotypu pomocy społecznej oraz jej klientów („wizerunkowo OPS zdejmie z siebie obraz instytucji, która przydziela pieniądze i zajmuje się tylko ludźmi wykluczonymi społecznie, taką stygmatyzację związaną z pomocą społeczną...”, „wcześniej OPS kojarzył się głównie z zasiłkami, a teraz to będzie poszerzone o aktywność społeczną...”).

- W opinii badanych niezwykle istotną kwestią jest umiejętne wypromowanie nowej instytucji i samej idei usług społecznych. W tym kontekście szczególnie istotne jest wdrożenie systemowych rozwiązań z zakresu komunikacji społecznej, zmierzających do zbudowania rozpoznawalności oraz pożądanego (pozytywnego) wizerunku nowotworzonego CUS.
- Koniecznym warunkiem skutecznego działania CUS jest dobra współpraca międzyinstytucjonalna w środowisku lokalnym. Aktualna ocena ww. kooperacji jest niejednoznaczna, część badanych wyraża opinię umiarkowanie pozytywną, pozostali wspominają o deficytach w tym obszarze. W tym kontekście uczestnicy badania formułowali następujące oczekiwania, dotyczące pożądanego roli nowej instytucji:
 - ✓ partner, podmiot budujący partnerskie relacje z otoczeniem,
 - ✓ instytucja, która poszerza dostęp mieszkańców do usług społecznych, oferuje kompleksową ofertę i aktywnie włącza obywateli w rozwój sektora usługowego („nie tylko podaje na tacy rybę, ale również zaprasza, żeby razem powędkować...”),
 - ✓ organizator, koordynator usług społecznych i szeroko rozumianych działań w sferze społecznej Gminy, instytucja, która zapewnia efekt synergii, spójność i racjonalność działań podejmowanych w sferze społecznej („w przeszłości niektóre wydarzenia się pokrywały i były konkurencyjne do siebie...”),
 - ✓ instytucja, która funkcjonuje „na równych prawach” z innymi, nie pełni roli nadrzędnej, nie wchodzi w kompetencje innych podmiotów, a buduje

współpracę międzyinstytucjonalną i międzysektorową w środowisku lokalnym na zasadach partnerskich,

- ✓ dystrybutor środków publicznych, podmiot finansujący i zlecający usługi społeczne, racjonalne wydatkowanie środków publicznych,
- ✓ instytucja, która inicjuje, inspiruje, stymuluje oraz sieciuje działania różnych realizatorów usług społecznych, a także wspiera organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej (np. nie tylko zleca usługi, ale również wspomaga organizacje w pozyskiwaniu środków zewnętrznych lub rozliczaniu projektów, udziela wsparcia merytorycznego, kadrowego, rzeczowego i lokalowego, tworzy transparentny sektor usług społecznych itp.),
- ✓ podmiot, który „prowadzi redystrybucję usług społecznych” na całym obszarze gminy, a więc tworzy zdecentralizowany rynek usług, w oparciu o sołectwa i rozproszone miejsca aktywności lokalnej, jak np. świetlice wiejskie („nie powinno się burzyć istniejących struktur, tylko na nich się oprzeć...”, „nie wolno nikogo pomijać...”),
- ✓ centrum budowania relacji i wsparcia aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie poziomu spójności społecznej (w tym integracja „starych” i „nowych” mieszkańców, w ujęciu przestrzennym, międzypokoleniowa),
- ✓ punkt informacyjny – gromadzenie aktualnej i pełnej wiedzy na temat lokalnej oferty usług społecznych (świadczonej przez wszystkie instytucje lokalne oraz podmioty niepubliczne) – prowadzenie aktualnej bazy usług społecznych, promocja działań społecznych w Gminie,
- ✓ instytucja zapewniająca wysoką jakość usług społecznych, prowadząca stały monitoring, tworząca standardy usług społecznych,
- ✓ podmiot budujący jakość życia mieszkańców i podnoszący atrakcyjność zamieszkiwania w gminie (w tym rozwiązania typu „karta mieszkańca”, zachęcające osoby zamieszkujące na terenie Gminy do zameldowania się),
- ✓ ekspercka organizacja gromadząca wiedzę na temat sfery społecznej gminy w sposób kompleksowy i systematyczny, instytucja, która prowadzi

ustawiczną diagnozę społeczną, monitoruje potrzeby mieszkańców i wypracowuje skuteczne sposoby dotarcia do społeczności lokalnej („mieszkaniec będzie wiedział, gdzie ma zadzwonić i uzyskać informację...”).

- Postrzeganym sukcesem CUS w okresie najbliższych kilku lat byłoby zbudowanie rozpoznawalności tej instytucji („żeby każdy potrafił rozwinąć ten skrót...”), stworzenie stabilnej, stałej oferty i korzystanie z usług społecznych przez mieszkańców, zmniejszenie skali problemów społecznych i zasięgu korzystania z pomocy społecznej, aktywizacja społeczna (np. frekwencja na zebraniach sołeckich), a także zwiększona liczba działań, czy projektów społecznych.
- Jako potencjalne bariery lub wyzwania związane z procesem tworzenia CUS respondenci postrzegają:
 - ✓ konieczność zapewnienia odpowiednich środków na sfinansowanie usług społecznych w dłuższej perspektywie czasowej, zwłaszcza po zakończeniu projektu („jak projekt się skończy, trzeba będzie albo zrezygnować, albo sfinansować ze środków własnych...”, „lekki niepokój, czy będzie utrzymana ciągłość finansowa...”, „boję się, że wyeliminujemy z rynku pewne projekty...”),
 - ✓ obawa, że CUS będzie pełnić rolę nadrzędną oraz wchodzić w kompetencje i zadania innych instytucji lokalnych („trzeba pokazać, że CUS nie będzie konkurencją dla podmiotów już funkcjonujących...”, „ta instytucja nie może zawłaszczać różnych obszarów...”),
 - ✓ konieczność zapewnienia profesjonalnej kadry w samej instytucji – CUS, a także zapewnienie zasobów i „mocy przerobowych”, adekwatnych do zaplanowanych zadań („żeby pracownicy nie zostali przytłoczeni nowymi zadaniami...”),
 - ✓ wyzwania o charakterze formalno-prawnym (sprawne przeprowadzenie procesu przekształcenia OPS w CUS), biurokracja, procedury administracyjne,

- ✓ aktywizacja, włączenie mieszkańców w funkcjonowanie sektora usług społecznych,
 - ✓ niezrozumienie idei CUS, nadmiernie rozbudowane oczekiwania względem nowej instytucji („przesadne wyobrażenie o tym, czy może być CUS...”),
 - ✓ potencjalna niechęć mieszkańców do korzystania z oferty CUS,
 - ✓ zbytne rozdrobnienie aktywności i inicjatyw społecznych na terenie Gminy,
 - ✓ zapewnienie lokali przeznaczonych na realizację usług społecznych,
 - ✓ trudności z wyłonieniem profesjonalnych usługodawców,
 - ✓ promocję, dotarcie do mieszkańców z informacją o nowopowstającej instytucji.
- Badani eksperci formułują następujące wyzwania społeczne, które – w ich ocenie – będą istotne w działalności przyszłego CUS:
 - ✓ integracja społeczna, w tym „starych” i „nowych” mieszkańców („nowi mieszkańcy są roszczeniowi...”, „w mojej miejscowości są konflikty, jesteśmy podzieleni nawet terytorialnie...”, „sprowadzają się nowi mieszkańcy z całej Polski, nie utożsamiają się z gminą, często są roszczeniowi...”, „krzyk zamiast rozmowy...”, „zupełnie inny styl życia, kredyt, wysokie zarobki i aspiracje, dojazdy do Poznania...”, „trudno do nich dotrzeć z informacją...”), międzypokoleniowa, w ujęciu przestrzennym, integracja imigrantów z Ukrainy,
 - ✓ oferta dla młodzieży („młodzież nie jest zaopiekowana...”, „brakuje miejsc, gdzie młodzież mogłaby się spotykać...”, „powinni być ludzie organizujący czas dla młodzieży, streetworkerzy...”),
 - ✓ usługi dla osób w wieku 30-40 lat,
 - ✓ zajęcia dla rodzin z dziećmi (np. łączone, w których rodzice mogliby wziąć udział wspólnie z dziećmi),
 - ✓ tworzenie miejsc spotkań i integracji mieszkańców (w niektórych miejscowościach tego rodzaju miejsca funkcjonują, w innych ich brakuje),

- ✓ wsparcie i aktywizacja seniorów,
- ✓ działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (i ich rodzin),
- ✓ wsparcie osób z uzależnieniami,
- ✓ pomaganie osobom w kryzysie zdrowia psychicznego, pomoc terapeutyczna, psychologiczna i psychiatryczna (w tym dla młodzieży),
- ✓ reintegracja społeczna i zawodowa, pomaganie osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej,
- ✓ aktywizacja zawodowa, wsparcie osób bezrobotnych i znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy,
- ✓ rehabilitacja, fizjoterapia,
- ✓ pomoc prawna dla mieszkańców,
- ✓ sport i rekreacja, oferta aktywności ruchowej,
- ✓ wsparcie młodych matek, w tym samotnie wychowujących dzieci, np. organizacja opieki nad dziećmi, zwiększenie dostępności żłobków i przedszkoli, wsparcie aktywności zawodowej,
- ✓ piecza zastępcza,
- ✓ usługi i wydarzenia kulturalne, wyjazdy związane z uczestnictwem w kulturze.

W badaniu jakościowym wzięli udział również przedstawiciele Ośrodka Pomocy Społecznej w Dopiewie, a więc przyszłego Centrum Usług Społecznych. Pracownicy OPS wyrażali następujące refleksje na temat procesu tworzenia CUS:

- Kluczowym wyzwaniem będzie zapewnienie profesjonalnej kadry CUS i zmiana sposobu funkcjonowania dotychczasowego OPS. W tym kontekście konieczne jest zapewnienie odpowiedniego wsparcia dla zespołu ww. instytucji (w tym m.in. dostępu do profesjonalnych szkoleń, czy wizyt studyjnych, ale również dbałości o dobrostan psychiczny). Warto zaznaczyć, że w ostatnim czasie część kadry CUS (około połowy stanu osobowego) zmieniała miejsce zatrudnienia.
- Ważnym zadaniem będzie pogodzenie dotychczasowych zadań OPS (z obszaru pomocy społecznej) oraz nowych – z obszaru usług. Wiążą się z tym wyzwania

o wymiarze wewnętrznym (zapewnienie spójności, integracja pracowników wykonujących zadania w obszarze pomocy i usług społecznych), jak również zewnętrznym (pogodzenie obsługi dotychczasowych mieszkańców, korzystających z pomocy społecznej ze świadczeniem usług o charakterze powszechnym, skierowanych do społeczności lokalnej).

- Tworzenie CUS to również liczne wyzwania o charakterze organizacyjnym i administracyjnym. Reorganizacja wiąże się z koniecznością opracowania nowych dokumentów i procedur wewnętrznych, choć w tym aspekcie pomocne mogą okazać się doświadczenia już istniejących CUS.
- W przyszłości miarą sukcesu CUS byłaby liczba oraz wysoka jakość świadczonych usług, a – w szerszym ujęciu – rozwój lokalny, zwiększenie poziomu aktywności społecznej mieszkańców. Ważnym aspektem będzie również zapewnienie trwałości uzyskanych rezultatów w dłuższej perspektywie czasowej.
- Istotną kwestią będzie również zapewnienie odpowiedniej liczby profesjonalnych realizatorów usług społecznych. Jak przekonują pracownicy OPS, liczba i potencjał organizacji działających na terenie gminy są niewystarczające. W tym kontekście niezwykle ważne będzie stworzenie systemowych rozwiązań na rzecz wsparcia wykonawców i tworzenia profesjonalnego rynku usług społecznych. Inną ścieżką jest poszukiwanie wykonawców usług społecznych spoza Gminy (najczęściej z Poznania), które mogłyby zaspokoić potrzeby lokalne.

6. Analiza wyników badania jakościowego z odbiorcami usług społecznych

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania jakościowego z przedstawicielami wybranych grup odbiorców usług społecznych w Gminie Dopiewo. Przeprowadzono warsztaty, podczas których wykorzystane zostały techniki projekcyjne z obszaru *Service Design* (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii *Design Thinking*. Łącznie przeprowadzono 5 spotkań, po jednym z przedstawicielami następujących grup odbiorców usług społecznych:

- seniorzy,
- osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny,
- przedstawiciele rodzin z dziećmi,
- dzieci i młodzież,
- sołtysi.

Respondenci ze wszystkich ww. grup sformułowali opinie na temat mocnych i słabych stron życia w Gminie. Poniżej zaprezentowane zostało zestawienie najważniejszych wątków dyskusji z podziałem na postrzegane atuty i mankamenty.

Seniorzy:

Tabela 35. Ocena jakości życia w Gminie

<u>Mocne strony:</u>	<u>Słabe strony:</u>
- cisza, spokój - estetyka, walory przyrodniczo-krajobrazowe - komunikacja zbiorowa, „darmowy bus” - miejsca spotkań, np. świetlice wiejskie (w niektórych miejscowościach, jak Konarzewo, czy Dopiewo) - oferta kulturalna - oferta dla seniorów (spotkania, zajęcia ruchowe, wyjazdy, klub seniora) - klub seniora: - dobre wyposażenie i warunki lokalowe - integracja, budowanie relacji, „lekarstwo na samotność”, „motywacja, żeby wyjść z domu” - wyjazdy kulturalne - rękodzieło - gimnastyka, zajęcia ruchowe - psycholog - trening pamięci - brakuje dostępu do informacji o lokalnej ofercie - zbyt mało zajęć, zbyt mały wymiar godzin - zbyt mało wydarzeń integracyjnych, jak np. biesiady	- niektóre połączenia komunikacyjne, niedogodna siatka połączeń (np. między niektórymi miejscowościami, możliwość dojazdu do sąsiednich gmin, jak Tarnowo Podgórne) – część badanych uważa, że trudności związane z przemieszczaniem się mogą być barierą korzystania z lokalnej oferty usług społecznych - brak basenu - brak miejsc spotkań (w niektórych miejscowościach, jak Skórzewo) - brak dostępności niektórych świetlic - niska jakość powietrza - ruch samochodowy, korki - estetyka, układ przestrzenny i peryferyjne położenie miejscowości gminnej – Dopiewa - brak miejsc spotkań, np. kawiarni - brak kompleksowej informacji (skupionej w jednym miejscu) na temat lokalnej oferty usług

Tabela 36. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta usług

<u>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</u>	<u>Idealna oferta:</u>
- TRANSPORT - ZDROWIE - RELACJE - KULTURA, CZAS WOLNY - EDUKACJA, ROZWÓJ - ŻYCIE CODZIENNE	- TRANSPORT - połączenia między miejscowościami w Gminie, odpowiednia siatka, godziny, częstość kursów - rozproszony system usług społecznych - usługi mobilne (świadczone w miejscu zamieszkania) - taksówka dla seniora - ZDROWIE - sprawny system ochrony zdrowia - dostęp do lekarzy specjalistów - dostęp do rehabilitacji (dostępność, brak opłat) - podstawowa opieka zdrowotna – dostępność, możliwość zapisania się na wizytę („w Dopiewie nie można się dodzwonić...”, „kolejki, ciężko jest zdobyć numerek...”) - opieka weekendowa - KULTURA, CZAS WOLNY, BUDOWANIE RELACJI - wycieczki - wyjazdy związane z uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych - spotkania z ludźmi kultury - biesiady - sport, zajęcia ruchowe - zajęcia plastyczne - biblioteka - wydarzenia okolicznościowe: wigilia, spotkania wielkanocne - dostęp do informacji („oferta jest, ale brakuje dostępu do informacji...”) - EDUKACJA, ROZWÓJ - nauka języków obcych - rozwój kompetencji cyfrowych - trening pamięci - spotkania eksperckie dla seniorów, np. lekarz, psycholog, dietetyk - gry logiczne, planszówki - samopomoc, wymiana wiedzy między seniorami, ale „musi być miejsce, żeby można było się spotkać...”

	- ŻYCIE CODZIENNE - złota rączka - doradztwo w sprawach urzędowych - porady prawne
--	---

Przedstawiciele rodzin z dziećmi:

Ocena aktywności społecznej w Gminie:

- aktywność społeczna w Gminie „raczkuje”,
- doraźne, akcyjne działania,
- małe grupki podejmujące działania na własne potrzeby, np. „Aktywne Mamy”, mieszkańcy poszczególnych ulic,
- podział na „starych” i „nowych” mieszkańców, rywalizacja i napięcia z tym związane (np. na poziomie współpracy sołtysów ze społecznościami lokalnymi, w kołach gospodyń wiejskich),
- złożona struktura społeczna Gminy, np. rodziny z małymi dziećmi, rodziny ze starszymi dziećmi (zamieszkujące dłużej), rodziny z seniorami (przyjezdne) – różne potrzeby,
- konieczne jest „danie ludziom narzędzi...” i stymulowanie „oddolnej inicjatywy”.

Tabela 37. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta usług

<u>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</u>	<u>Idealna oferta:</u>
- ZDROWIE - RELACJE MIĘDZYLUDZKIE - CZAS WOLNY - EDUKACJA, ROZWÓJ - AKTYWIZACJA ZAWODOWA - AKTYWIZACJA SPOŁECZNA	- samopomoc, wymiana wiedzy (np. zdrowie psychiczne) - wspieranie inicjatyw oddolnych, warsztaty, np. Dopiewska Akademia Aktywności Lokalnej - zapewnienie miejsc realizacji usług: miejsca aktywności lokalnej, świetlice, dom kultury - edukacja zdrowotna dla młodych mam, np. dieta i zdrowe odżywianie - zajęcia dla mam z dziećmi, np. kreatywne, sensoplastyczne, muzyczne - edukacja dla dzieci (np. prozdrowotna) - aktywizacja zawodowa mam (np. pomoc prawna, przebranżowienie, doradztwo zawodowe) - pomoc prawna (np. alimenty, relacje

	z pracodawcą) - psycholog („oddanie dziecka i powrót do pracy...”) - zajęcia z nosideł, chustonoszenie - masaże shantala - kurs pierwszej pomocy - gordonki - umuzykalnianie - fizjoterapia - doradztwo na różnym etapie rozwoju dziecka - makrama - zajęcia językowe - zajęcia dopasowane do potrzeb młodych rodziców (odpowiednie godziny, częściowo w trybie on-line) - neurologopeda - integracja sensoryczna
--	--

Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny:

Tabela 38. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta usług

<u>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</u>	<u>Idealna oferta:</u>
- ZDROWIE - SAMODZIELNOŚĆ - WSPARCIE OPIEKUNÓW - TRANSPORT - EDUKACJA, ROZWÓJ, PERSPEKTYWA – CO DALEJ? - BYT EKONOMICZNY, WARUNKI LOKALOWE - RELACJE Z INNYMI - DOSTĘP DO INFORMACJI NA TEMAT LOKALNEJ OFERTY	- ZDROWIE, SAMODZIELNOŚĆ - podstawowa opieka zdrowotna - dostęp do lekarzy specjalistów: endokrynolog, kardiolog, neurolog, psychiatra (w tym psychiatria dziecięca), itd. - mobilna opieka lekarska - rehabilitacja (ogólnie) - ośrodek dziennego pobytu i kompleksowej rehabilitacji, opieka, podawanie leków, - dostęp do recept - odpowiednie podejście, traktowanie dzieci z niepełnosprawnościami tak, jak osoby zdrowie - WSPARCIE OPIEKUNÓW - opieka wytchnieniowa - usługi asystenckie („trzeba zapewnić jakość...”, „rodzice nie powinni sami szukać opiekunów i asystentów...”) - część rozmówców proponowała rozwiązanie w postaci bonu („nie wiem, czy instytucja ma kompetencje, żeby zadbać o jakość, więc taki bon byłby na pokrycie kosztów usługi, a każdy może sobie taką usługę zabezpieczyć...”, „gmina powinna tylko refinansować koszty takiej

	usługi...”) - EDUKACJA, ROZWÓJ - przyjazne szkoły i przedszkola - warsztaty terapii zajęciowej - RELACJE MIĘDZYLUDZKIE - empatia, zrozumienie, przełamywanie stereotypów - integracja środowiska, tworzenie lobby, zajmowanie stanowiska przez osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów w ważnych sprawach, które ich dotyczą, konsultowanie działań - ŻYCIE CODZIENNE - dostępność, likwidacja barier architektonicznych - pomoc w załatwianiu spraw urzędowych
--	--

Młodzież:

Tabela 39. Ocena jakości życia w Gminie

<u>Mocne strony:</u> - estetyka, ładna okolica - infrastruktura szkolna, wyposażenie, warunki lokalowe - nowe miejsce spotkań: „Doły” - place zabaw - działający „Orlik” - ścieżki rowerowe	<u>Słabe strony:</u> - niewystarczająco rozwinięta komunikacja wewnątrz gminy, zbyt rzadko kursującebusy i autobusy, niewłaściwa lokalizacja przystanków - zbyt mało ścieżek rowerowych na terenie Gminy - brak zorganizowanego miejsca do spacerów
---	--

Tabela 40. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<u>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</u> KULTURA RELACJE CZAS WOLNY TRANSPORT	<u>Idealna oferta:</u> - funkcjonujący dom kultury - ciekawe miejsca spotkań - dobrze funkcjonująca komunikacja w Gminie oraz połączenia z Poznaniem - rozwinięta oferta sportowa - parki, tereny zielone do spacerów - park rowerowy, skatepark - dodatkowa świetlica w Gminie
---	--

7. Rekomendacje i wnioski

Niniejszy rozdział zawiera podsumowanie całości materiału, zebranego podczas wszystkich etapów badawczych. Poniżej przedstawiamy wnioski i rekomendacje z badania z uwzględnieniem proponowanych kierunków działań, a także sposobu ich wdrożenia.

Kluczowym czynnikiem rozwoju usług społecznych jest zapewnienie ich finansowania (przez Gminę oraz ze środków zewnętrznych). Wyzwaniem jest zapewnienie stabilnych warunków współpracy z nowo powstającym CUS, w tym opłacalności ekonomicznej realizacji usług społecznych. Ze względu na zbyt małą liczbę i niewystarczający potencjał lokalnych podmiotów, potrzebne są działania na rzecz zbudowania trwałego, profesjonalnego rynku usług społecznych. W przyszłości CUS będzie zlecać usługi społeczne (organizacjom pozarządowym, podmiotom ekonomii społecznej, czy przedsiębiorcom), w tym spoza obszaru Gminy (warto podejmować współpracę z podmiotami z siedzibą w Poznaniu), a także tworzyć długofalowe, stabilne rozwiązania na rzecz wzmocnienia rynku usług społecznych. Zapewnienie odpowiednich warunków współpracy powinno korespondować z systemem wsparcia usługodawców. W tym kontekście szczególnie ważne jest:

- zapewnienie opłacalnych ekonomicznie warunków realizacji usług społecznych (np. adekwatnych stawek),
- preferowanie zlecania usług w ramach zamówień publicznych lub – w mniejszym stopniu – stosowanie trybu konkursowego,
- stosowanie aspektów i klauzul społecznych,
- dłuższa perspektywa czasowa: stosowanie wieloletnich umów na realizację usług społecznych (np. trzyletnich),
- prowadzenie ustawicznej diagnozy potrzeb pod kątem usług społecznych, tworzenie i profilowanie lokalnych podmiotów pod kątem zaspokojenia ww. potrzeb,
- utworzenie systemu wsparcia usługodawców na poziomie lokalnym przez CUS: budowanie partnerskich relacji, wymiana informacji, edukacja, wzmocnienie potencjału PES/PS, monitorowanie jakości świadczonych usług.

Nawiązując do poprzedniego wątku, rekomenduje się **utworzenie przez przyszły CUS systemu skutecznej koordynacji usług oraz współpracy z usługodawcami**. Sieciowanie różnych podmiotów jest jednym z wyzwań, przed którym staje nowa instytucja, tym bardziej, że owa sieć obejmie podmioty zaliczane do różnych sektorów (publicznego, pozarządowego, komercyjnego), charakteryzujące się odmienną logiką działania i tzw. kulturą organizacyjną. Warto wspomnieć, że Centrum będzie ważnym punktem odniesienia dla wielu innych lokalnych instytucji organizujących usługi społeczne, jak np. placówki kulturalne, czy edukacyjne (co nie jest równoznaczne z przejmowaniem ich zadań przez CUS).

Lokalny rynek usług społecznych – ogólnie rzecz biorąc – znajduje się w relatywnie wczesnym stadium rozwoju. Część potencjalnych usługodawców (np. organizacje pozarządowe) realizuje cenne przedsięwzięcia dla miejscowej społeczności, jednak w dużym stopniu nie są oni przygotowani (np. pod względem organizacyjnym i świadomościowym) do profesjonalnego funkcjonowania w modelu usług społecznych (np. nie prowadzą działalności gospodarczej, realizują zadania publiczne zlecane przez administrację w trybie konkursowym lub podejmują tradycyjnie rozumiane działania społeczne, nie definiując ich w kategoriach świadczenia usług). Tworzenie rynku usług społecznych w Gminie Dopiewo to również szeroko rozumiana aktywizacja społeczna, jak również zapewnienie wysokiej jakości życia i możliwości zaspokojenia potrzeb społecznych.

Rekomenduje się **utworzenie systemu wsparcia usługodawców przez przyszły CUS**. Proponuje się wyodrębnienie komórki organizacyjnej (lub oddelegowanie osoby) w ramach CUS, która pomagałaby realizatorom usług np. w sprawach proceduralno-administracyjnych, ale również merytorycznych (w tym związanych z zapewnieniem wysokiej jakości usług). Rolą CUS jest tworzenie profesjonalnego rynku usług społecznych, zatem konieczne jest przygotowanie nowotworzonych oraz już funkcjonujących podmiotów jako potencjalnych wykonawców, gotowych do funkcjonowania w modelu usług społecznych. Konieczne jest również podjęcie działań informacyjnych i edukacyjnych, ponieważ **powstawanie rynku usług społecznych sprzyjać będzie ekonomizacji i profesjonalizacji sektora usługodawców w Gminie Dopiewo**. Tworzenie rynku

usługodawców to również inwestowanie w lokalnych liderów, stymulowanie powstawania nowych organizacji społecznych, promowanie wolontariatu, czy usług sąsiedzkich.

Poziom wiedzy (różnych grup) mieszkańców Gminy na temat idei utworzenia CUS jest niewystarczający, co potwierdzają zwłaszcza wyniki badania jakościowego. Kluczowym wyzwaniem jest również budowanie wizerunku nowej instytucji w oderwaniu od skojarzeń z OPS i negatywnego stereotypu pomocy społecznej. Skuteczne wypełnianie roli CUS wiąże się z koniecznością dotarcia z informacją do mieszkańców i zbudowania skutecznej strategii komunikacyjnej. Na podstawie badań można również sformułować wniosek, że przepływ informacji na temat dostępnej oferty jest niewystarczający – **przedstawiciele różnych grup odbiorców deklarowali, że nie czują się wystarczająco poinformowani na temat możliwości skorzystania z usług społecznych w Gminie**, informacja jest rozproszona oraz brakuje wiodącego źródła wiedzy w tym obszarze. Jednocześnie proces tworzenia CUS generuje daleko idące oczekiwania różnych grup mieszkańców, co również wymaga uporządkowania sfery przepływu informacji. Pożądane jest **opracowanie precyzyjnego Planu Komunikacji CUS ze społecznością lokalną**, obejmującego m.in. określenie kluczowych kanałów (nośników) informacji, jak np. lokalne media, w tym społecznościowe, ogłoszenia i ulotki, czy bezpośrednie spotkania z mieszkańcami. Tego rodzaju strategia komunikacyjna powinna być oparta o dywersyfikację różnych kanałów, czy nośników (w taki sposób, aby skutecznie docierać do grup mieszkańców o różnych potrzebach i deficytach). Chodzi tu o wykorzystanie mediów elektronicznych, ale również tradycyjnych, a także uwzględnienie roli osób, czy instytucji, ważnych dla społeczności lokalnej (np. parafii, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, itp.). Proponuje się rozważenie **innowacyjnego podejścia do komunikacji społecznej**, np. przeprowadzenie eksperymentu społecznego polegającego na wypracowaniu autorskich rozwiązań dopasowanych do lokalnej specyfiki, jak **rozproszone sieci komunikacyjne, oparte o zasoby lokalne** (lokalnych liderów, radnych, sołtysów, relacje sąsiedzkie, miejscowe podmioty, jak ośrodki kultury, świetlice wiejskie, czy placówki edukacyjne, a także sieci cyfrowe). Konieczne jest również wypracowanie skutecznej puli argumentów, a więc korzyści płynących z powstania CUS (dla mieszkańców – lokalnej społeczności oraz dla gminy jako jednostki samorządu

terytorialnego). Z pewnością warto prowadzić **wizerunkowe kampanie społeczne**, a także szeroko rozumiane działania edukacyjne w tym obszarze.

Ponadto **rekomenduje się utworzenie platformy usług społecznych w Gminie Dopiewo**, rozumianej jako narzędzie informatyczne zarządzania usługami (np. powiązania pracy koordynatorów usług społecznych i pracowników socjalnych) i zarazem kompleksowe źródło wiedzy oraz instrument kojarzenia przedstawicieli strony podaźowej i popytowej (usługodawców i usługobiorców).

W kontekście społecznych aspektów rozwoju gminy **kluczowe znaczenie mają długoterminowe trendy i perspektywy demograficzne**. Od wielu lat w Gminie Dopiewo systematycznie zwiększa się liczba mieszkańców, a jednocześnie zmienia się struktura populacji ze względu na wiek. Ze względu na napływ nowych mieszkańców sukcesywnie rośnie udział rodzin z dziećmi w populacji. **Usługi społeczne w Gminie powinny odpowiadać na wyzwania związane z trendami demograficznymi**. Z tego powodu konieczne jest prowadzenie przemyślanej polityki wsparcia rodziny i tworzenie kompleksowej oferty usług społecznych. Wspomniane usługi to również możliwość tworzenia miejsc pracy dla mieszkańców i wzmocnienia lokalnej gospodarki. Jednocześnie pożądane jest tworzenie atrakcyjnej oferty usług dla innych grup odbiorców, w tym m.in. dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami, czy dzieci i młodzieży, co sprzyjać będzie zapewnieniu wysokiej jakości życia w Gminie.

Respondenci z różnych grup (w tym przedstawiciele instytucji publicznych) najczęściej deklarują, że **współpraca międzyinstytucjonalna w Gminie funkcjonuje poprawnie**, choć w tym obszarze nadal pozostaje wiele do zrobienia (nasi rozmówcy różnią się w swoich opiniach odnośnie tej kwestii, część badanych wyrażała pozytywną, a część krytyczną ocenę). Należy dążyć do jej kontynuacji i dalszego rozwoju, co będzie przekładać się na sprawność funkcjonowania systemu usług społecznych, a w konsekwencji przyczyni się do bardziej skutecznej realizacji zadań. W tym kontekście warto sięgnąć do doświadczeń i wzorców wypracowanych w innych ośrodkach (budowanie współpracy opartej na dobrych relacjach i wzajemnym zaufaniu, wzmocnienie roli CUS jako koordynatora lokalnej polityki społecznej, wzmocnienie platform wymiany wiedzy oraz doświadczeń,

tworzenie sytuacji nieformalnych, sprzyjających nawiązywaniu oraz wzmacnianiu relacji). W tym kontekście szczególnie istotne jest rozładowanie potencjalnych napięć związanych z procesem tworzenia CUS, w tym zwłaszcza **przełamanie obaw przedstawicieli niektórych podmiotów, czy aktorów lokalnych**. Z pewnością jest to związane z precyzyjnym określeniem roli Centrum, które – wbrew formułowanym obawom – nie powinno ingerować w zadania pozostałych instytucji. Konieczne jest również zapewnienie, że CUS nie będzie pełnić nadrzędnej roli wobec innych jednostek gminnych, a nowy model współpracy międzyinstytucjonalnej będzie oparty na partnerskich relacjach i wzajemnym poszanowaniu kompetencji różnych podmiotów.

Powstające Centrum Usług Społecznych w Gminie Dopiewo powinno pełnić rolę **koordynatora i współtwórcy lokalnego rynku usług, podmiotu sieciującego JST, PES, NGO, biznes i różne grupy mieszkańców**. Funkcją CUS będzie również zapewnienie odpowiedniej jakości usług (we współpracy z usługodawcami). W dłuższej perspektywie CUS mógłby pełnić rolę głównej instytucji, odpowiedzialnej za monitorowanie i diagnozowanie procesów społecznych w Gminie. Innymi słowy, **CUS mógłby stać się kluczowym podmiotem wspomagania rozwoju Gminy**, tworzącym systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy na potrzeby programowania lokalnych polityk publicznych i podejmowania kluczowych decyzji przez władze samorządowe. Co za tym idzie, proponuje się **silne zaakcentowanie roli CUS jako głównej instytucji eksperckiej**, tworzącej systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy, prowadzącej badania i analizy społeczne i tym samym wspomagającej rozwój miasta. W ten sposób możliwe będzie podejmowanie ważnych decyzji i programowanie lokalnych polityk publicznych w paradygmacie zarządzania opartego na dowodach. Aby CUS mógł skutecznie wypełniać tę rolę, konieczne jest wyposażenie pracowników w odpowiednie kompetencje w obszarze prowadzenia diagnoz lokalnych, m.in. poprzez szkolenia, czy inne formy edukacyjne w obszarze gromadzenia i przetwarzania danych oraz prowadzenie badań i analiz społecznych. Rolą CUS mogłaby również być koordynacja procesów rozwojowych, w tym np. tworzenia dokumentów strategicznych i programowych (np. w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jak również innych obszarach szeroko rozumianej polityki społecznej Gminy).

Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed nowo powstającym CUS jest **konieczność świadczenia usług dla lokalnej społeczności, a więc dla wszystkich grup mieszkańców**. Oznacza to, że Centrum będzie adresować swoje działania nie tylko do odbiorców pomocy społecznej, na czym skupiał się dotychczasowy OPS (choć instytucja ta realizowała również inne przedsięwzięcia). Proponuje się organizację obsługi mieszkańców zgodnie z ideą „jednego okienka”, w jednym budynku, bez stygmatyzowania i podziału na klientów pomocy oraz usług społecznych. Jak już wspomnieliśmy, wskazane jest tworzenie rozproszonego systemu organizacji usług społecznych w gminie, zaprojektowanego w logice zrównoważonego rozwoju, w oparciu o istniejącą infrastrukturę (np. sieć świetlic wiejskich).

Proces tworzenia CUS wymaga również daleko idącej zmiany w samej instytucji. Jak pokazują wyniki badań jakościowych, w zespole OPS (podobnie, jak we wszystkich podobnych instytucjach w różnych regionach kraju) istnieją wyzwania, związane z koniecznością zmiany sposobu myślenia (przejścia od funkcjonowania w paradygmacie pomocy społecznej do modelu usługowego). Rekomenduje się **podjęcie działań, zmierzających do zmiany tego stanu rzeczy**. Przełamanie tych barier oznacza konieczność wdrożenia procesu zmiany, polegającej na przygotowaniu pracowników CUS do funkcjonowania w modelu usługowym, tym bardziej, że Centrum będzie „instytucją pierwszego kontaktu” dla wielu mieszkańców Gminy. Proponuje się skonstruowanie wielowymiarowego i interdyscyplinarnego **systemu wsparcia zespołu CUS**, z zastosowaniem różnych metod i technik (np. warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych, usług doradczych, superwizji, działań na rzecz zapobiegania wypaleniu zawodowemu).

Bardzo istotnym wyzwaniem jest włączanie mieszkańców w proces projektowania i organizacji usług społecznych, tym bardziej, że – jak pokazują badania – aktywność i kapitał społeczny są na średnim, przeciętnym poziomie (w odniesieniu do wyników innych podobnych pomiarów). Z pewnością można jednak mówić o potencjale społecznego zaangażowania – w Gminie Dopiewo funkcjonują organizacje pozarządowe, liderzy lokalni i grupy nieformalne, co stanowi podstawę do planowania działań w obszarze aktywizacji społecznej. Jednocześnie istotnym wyzwaniem jest szeroko rozumiana integracja społeczności lokalnej (np. „nowych” i „starych” mieszkańców, międzypokoleniowa, jak

również w wymiarze przestrzennym). Zgodnie z ideą centrów usług społecznych, owe usługi powinny zostać uspołecznione, a więc obudowane działaniami na rzecz integracji oraz aktywnością mieszkańców. Tworzenie profesjonalnego rynku usług i sieci usługodawców nie może pozostawać w sprzeczności z misją i wrażliwością społeczną. W tym kontekście szczególnie istotną rolę pełnić będą Organizatorzy Społeczności Lokalnej, działający na rzecz zmotywowania i włączania (różnych grup) mieszkańców. Konieczne jest prowadzenie systematycznych mikro-diagnoz (w ujęciu przestrzennym lub kategorialnym) i ich praktyczne zastosowanie, tj. prowadzenie działań animacyjnych, dopasowanych do precyzyjnie zidentyfikowanych potrzeb. Proponuje się również wzmocnienie innych instrumentów „uspołeczniania” usług społecznych, jak np. wolontariatu, działań sąsiedzkich, czy innych rozwiązań o charakterze wzajemnościowym (w ten sposób mogą być zaspokajane potrzeby różnych grup odbiorców, jak np. seniorzy, czy osoby z niepełnosprawnościami).

Jak pokazują badania, wśród ankietowanych mieszkańców Gminy Dopiewo istnieje przyzwolenie na tworzenie (częściowo) odpłatnej oferty usług społecznych (relatywnie wysokie – na tle podobnych pomiarów, realizowanych w innych gminach). 64 proc. badanych chciałoby korzystać z usług odpłatnych (jeśli byłaby taka konieczność), natomiast 23 proc. deklaruje chęć skorzystania z usług nieodpłatnych. **Zaleca się budowanie modelu opartego na częściowo odpłatnych usługach społecznych.** Uzupełnienie oferty o usługi odpłatne nie może jednak pozostawać w sprzeczności z ich powszechnością i dostępnością dla jak najszerszych grup mieszkańców. **Pobieranie opłat za usługi nie jest tożsame z budowaniem komercyjnego modelu ich świadczenia.** Owe opłaty powinny być dodatkowym, a nie wiodącym źródłem finansowania lokalnego systemu usług. Środki pobierane od odbiorców powinny służyć zapewnieniu większej dostępności usług, natomiast z całą pewnością nie mogą być czynnikiem wpływającym na standard, czy jakość ich świadczenia (co byłoby działaniem wątpliwym etycznie). Osobną kwestią pozostaje oczywiście ustalenie odpowiedniej wysokości opłat, być może warto rozważyć ustanowienie systemu zniżek dla osób, czy rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i ekonomicznej.

Jak już wspomnieliśmy, oferta usług społecznych oraz sposób ich świadczenia muszą być dopasowane do precyzyjnie zdiagnozowanych potrzeb odbiorców. Na podstawie zrealizowanych badań można dodać, że wspomniana oferta powinna być wielowymiarowa i kompleksowa. W dużym stopniu chodzi o zaspokojenie różnych kategorii potrzeb: niższego i wyższego rzędu. **Rekomenduje się zapewnienie możliwości tworzenia dopasowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców, możliwie rozbudowanych pakietów usług społecznych.** Kompleksowość oferty oznacza również zaspokajanie zróżnicowanych oczekiwań (różnych grup) odbiorców. Tego rodzaju pakiety usług powinny być szerokie i zaspokajać różne kategorie potrzeb odbiorców (podstawowe i bardziej zaawansowane). Warto podkreślić, że dotyczy to wszystkich grup odbiorców, w tym klientów pomocy społecznej, którzy – oprócz świadczeń z systemu pomocy społecznej – mogliby otrzymywać w pakiecie np. usługę edukacyjną lub kulturalną. Niniejszy raport zawiera wiele szczegółowych wskazówek, które mogą posłużyć do skonstruowania optymalnych pakietów usług, dopasowanych do zdiagnozowanych potrzeb różnych grup odbiorców. Jednocześnie warto zaznaczyć, że tworzenie pakietów usług nie może być obligatoryjne i – co do zasady – musi wynikać z indywidualnej diagnozy potrzeb danego mieszkańca.

W kontekście planowanych działań w ramach Organizowania Społeczności Lokalnej należy zwrócić uwagę na kilka następujących informacji, płynących z badań. Wskaźniki kapitału społecznego i aktywności mieszkańców są przeciętnym poziomem, w porównaniu do wyników innych badań (realizowanych w innych miastach o podobnej liczbie mieszkańców). 80 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) z Gminą Dopiewo, 43 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości, zaś 19 proc. deklaruje wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi. 72 proc. badanych jest zadowolonych ze swoich relacji z sąsiadami, natomiast 80 proc. podejmowało przynajmniej jedną formę aktywności społecznej.

W nawiązaniu do powyższych rezultatów warto zwrócić uwagę na fakt, że działania OSL w nowo powstającym CUS powinny być realizowane na dwóch poziomach: strategiczno-programowym, jak również w formie bezpośredniej pracy animacyjnej z mieszkańcami (grupami, społecznościami). Działania strategiczno-programowe będą wynikać m.in.

z niniejszej diagnozy. Dzięki temu badaniu zostały rozpoznane i zmapowane zostały różnego typu społeczności: terytorialne (osiedla mieszkaniowe) lub kategorialne, mające wspólne interesy lub tożsamość. Na tej podstawie możliwe będzie podjęcie decyzji o wyborze społeczności, z którymi OSL-wiec będzie pracował w najbliższym czasie, a także do jakich społeczności będą kierowane działania animacyjne. W ramach działań strategiczno-programowych zostanie opracowany Plan OSL, będący częścią Planu Wdrażania CUS. Wspomniany plan powinien zostać przygotowany ze w oparciu o metodykę pracy środowiskowej, w nawiązaniu do kluczowych polskich (CAL, OSL) i zagranicznych (metoda ABCD) podejść w zakresie rozwijania potencjału społeczności lokalnych. W Planie OSL kluczowe będą następujące elementy: wartości i budowanie więzi, planowanie zmiany społecznej, zasadnicze komponenty merytoryczne (diagnoza, aktywizacja, integracja, edukacja), jak również wskazanie głównych aktorów OSL.

Bezpośrednia praca animacyjna z mieszkańcami może zakładać wykorzystanie dwóch narzędzi osiowych: społeczności terytorialnej i społeczności kategorialnej. Wspierającymi narzędziami mogą być no.: lokalne partnerstwo wielosektorowe, w tym wolontariat, wydarzenia społecznościowe, rzecznictwo oraz informacja obywatelska. Konieczne jest zadbanie o metodyczną spójność, którą można przedstawić jako realizację dwóch faz animacji społecznej:

- Preanimacja. Na tym etapie OSL-wiec wchodzi w środowisko. Szuka kontaktu, „zahaczenia” w środowisku lokalnym. Może to być wiarygodna organizacja, grupa lub lider lub autorytet środowiskowy. Stopniowo tworzy zespół ludzi – grupę roboczą. Razem z grupą mieszkańców pogłębia wstępną diagnozę z akcentem na rozpoznanie środowiskowych potencjałów. Stopniowo buduje zaufanie.
- Animacja właściwa. Na tym etapie grupa zaczyna pracować nad projektem animacyjnym. Rozróżnić można projekty aktywizacyjne (chodzi o osiągnięcie w krótkim czasie widocznych zmian) oraz projekty animacyjne (akcent w nich położony jest na osiągnięcie celów długofalowych, zmotywowanie społeczności do podjęcia współpracy). W ramach pracy nad projektem przechodzi się klasyczne elementy planistyczne: określenie celów (bezpośrednich i pośrednich), odbiorców

bezpośrednich i pośrednich, wskazanie rezultatów i wpływu społecznego, określenie zadań, wskazanie zasobów i metod pracy, opracowanie harmonogramu, budżetu, sposobów komunikowania i promocji oraz zasad ewaluacji.